

CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Bulletin lidských práv

Vážené dámy a pánové,

nový Bulletin začínáme příspěvkem Anny Kačmaříkové, který pojednává o tzv. klimatických žalobách. V průběhu posledních tří let dostaly vysoké soudy řady zemí příležitost vyjádřit se k problematice klimatických změn a jejich souvislosti s lidskými právy. Několik takových případů rovněž čeká na rozhodnutí u Evropského soudu pro lidská práva.

Navazuje Kateřina Ochodková, která přibližuje vlastní zkušenost s volebním pozorovatelstvím maďarských voleb. Zapůsobí příspěvek jako inspirace k zapojení se do volebního pozorovatelství?

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost informuje Adam Crhák o útlaku Rohingů v Myanmaru a o trojím řízení, která byla v dané věci zahájena – u Mezinárodního soudního dvora, Mezinárodního trestního soudu, a také vnitrostátně na základě tzv. univerzální jurisdikce v Argentině.

Anna Kačmaříková z evropské sekce se věnuje posudku generální advokátky v rámci případu před Soudním dvorem EU, který se týká nošení hidžábu na pracovišti.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva Arame Diopová informuje mimo jiné o dvou odsuzujících rozsudcích, a to v případě aktivisty Osmana Kavalý v Turecku, a rovněž Sofie Sapeagové, která byla stejně jako její přítel Raman Pratasevič odsouzena v Bělorusku.

Kateřina Ochodková z české sekce se zaměřuje na návrh novely volebních zákonů, podle kterého bychom v budoucnu mohli volit korespondenčně i ze zahraničí. Dočkáme se?

Hezké letní dny Vám přeje

Jan Lhotský

Editor Bulletinu lidských práv
Vedoucí Centra pro lidská práva a demokracii

Obsah

Téma	 	3
- Klimatické žaloby: výzva pro evropské soudy - Budapeštskými volebními místnostmi: pozorování voleb s Agora Election Observation		3 6
1) Mezinárodní trestní spravedlnost	 	9
- Trojí řízení proti Myanmaru – dojde k potrestání státního útlaču Rohingů? - Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost		9 13
2) Evropský systém ochrany lidských práv	 	16
- Generální advokátka SDEU k dalšímu případu nošení hidžábu na pracovišti - ESLP posoudil individuální případ zločinců: Vydání etnických Uzbeků do Kyrgyzstánu není úplně vyloučeno - Aktuality evropské sekce		16 18 21
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva	 	23
Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva		23
4) Česká republika a lidská práva	 	26
- Konečně korespondenčně? - Ústavní soud: rozhodnutí o neudělení azylu a udělení doplňkové ochrany lze posuzovat samostatně - Aktuality české sekce		26 28 31
Monitoring lidskoprávních publikací		34
Redakce Bulletinu		35

Citace titulní fotografie: Ochrana klimatu vyžaduje systémovou změnu. System change, not climate change, autor: Chris Yakimov, 27. září 2019, zdroj: Flickr, CC BY-NC 2.0.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, **na webu** Centra najdete řadu zajímavých informací. V sekci **Blog** naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci **Akce** se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například **seznam letních škol**, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále **manuál výzkumu lidských práv** s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Klimatické žaloby: výzva pro evropské soudy

Anna Kačmaříková

Problematika změny klimatu rezonuje ve všech oblastech lidského života a v právním světě tomu není jinak. Ačkoli klimatické žaloby nejsou žádnou novinkou, teprve v posledních třech letech se staly tématem, kterým se musí zabývat také evropské soudy – tedy otázkou lidskoprávního přístupu k soudním sporům v oblasti životního prostředí. Jaké jsou současné trendy v této oblasti?

Jsou to především vnitrostátní soudy, které se v současné době zabývají fenoménem tzv. klimatických žalob. Jejich podstata spočívá v tom, že se žalobci dovolávají nedostatečné aktivity státu v oblasti životního prostředí. Činí tak s odkazem na ústavní právo, správní právo, soukromé právo nebo zvláštní předpisy týkající se ochrany spotřebitelů. Tyto žaloby jsou samozřejmě také propojeny s lidskoprávním rozměrem vnitrostátního a mezinárodního právního řádu.

Vývoj na domácí půdě

V posledních třech letech se s tímto typem žalob setkala např. Francie, Nizozemsko a dokonce i Česká republika. V červnu 2022 rozhodl Městský soud v Praze o klimatické žalobě několika fyzických i právnických osob proti správním orgánům ČR ve prospěch žalobců a konstatoval, že ČR pochybila, když doposud neimplementovala opatření směřující ke zmírnění dopadů klimatické krize.

V celoevropském kontextu je však v tomto ohledu nejvýznamnější rozhodnutí nizozemského nejvyššího soudu vydané v roce 2019, známé pod názvem *Urgenda*. Žalobu podala nevládní ekologická organizace Urgenda Foundation, která tvrdila, že Nizozemsko nesplnilo svůj mezinárodní závazek usilovat o snižování emisí skleníkových plynů podle Pařížské dohody. V rozsudku, který je považován za první svého druhu, shledal nejvyšší soud Nizozemsko odpovědným za porušení občanskoprávní povinnosti předcházet nebezpečné situaci, kterou v daném případě představuje zhoršující se klima.

Klimatické žaloby jsou doménou mladé generace [1]

Nizozemsko totiž neimplementovalo mezinárodní dohody o zlepšení klimatu, které měly být promítnuty do vnitrostátních právních předpisů, dostatečně rychle a účinně. Podle nizozemského nejvyššího soudu je stát *„povinen činit tak co nejrychleji a v usilovat o zmírnění dopadů v co největší míře.“* Soud dále uvedl, že záruky podle článků 2 a 8 Evropské úmluvy o lidských právech (EÚLP, Úmluva) zahrnují také prevenci rizik spojených se změnou klimatu.

Existuje právo na zdravé životní prostředí?

V evropském prostoru doposud nepanuje jednotný názor na to, zda lze škody na životním prostředí spojovat s lidskoprávními nároky. Jak Evropský soud pro lidská práva (ESLP), tak Soudní dvůr Evropské unie (SDEU) se k přiznání práva na zdravé životní prostředí zpočátku stavěly velmi zdrženlivě. Vzhledem k proměnám vnímání důležitosti ochra-

ny klimatu evropskými společnostmi však v tomto směru dochází k postupným změnám. V současné době se oba soudy na klimatické případy již nezdráhají nahlížet lidskoprávní perspektivou, ač stále zřejmě hledají jasnější koncepční přístup.

K vývoji judikatury ESLP přispěla známá doktrína *living instrument* [1]. Prostřednictvím takového výkladu Evropské úmluvy o lidských právech Soud několikrát rozhodl, že ačkoli systém Úmluvy výslovně nezahrnuje záruku čistého životního prostředí, příznivé podmínky životního prostředí jsou nezbytné pro výkon ostatních práv zaručených Úmluvou.

Zdá se, že SDEU je v této oblasti poněkud opatrnější a klade důraz spíše na procesní práva v oblasti životního prostředí vyplývající z Aarhuské úmluvy (viz například věc *Wasserleitungsverband Nördliches Burgenland a další* nebo věc *Stichting Varkens in Nood*).

Na druhou stranu se legislativa EU dlouhodobě programově a intenzivně věnuje tématu ochrany klimatu, které do jisté míry poskytuje konkrétní záruky individuálních práv, jako jsou práva spotřebitelů nebo naopak právo podnikat bez diskriminace. Na hlubší propojení s aspektem lidských práv však stále čeká.

Kvalita ovzduší je tématem hlavně v průmyslových oblastech [2]

Nenápadná první vlaštovka, nebo významný precedens?

K lidskoprávnímu rozměru ochrany klimatu mají co říci i mezinárodní lidskoprávní orgány. Poměrně překvapivě to byl Výbor OSN pro práva dítěte, který v říjnu 2021 vydal přelomové rozhodnutí ve věci *Sacchi a další proti Argentině* a dalším. Při rozhodování o žalobě 16 dětí z 12 různých zemí rozhodl, že v souvislosti s nedostatečnou ochranou klimatu porušily Argentina, Brazílie, Francie, Německo a Turecko právo žalobců na život, zdraví a kulturu podle Úmluvy o právech dítěte.

Ačkoli Výbor formálně shledal stížnost nepřipustnou z důvodu nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků, vzhledem k věcnému odůvodnění Výboru ji lze i přesto považovat za velmi relevantní. Podle Výboru není kolektivní povaha příčin změny klimatu důvodem k tomu, aby se jednotliví znečišťovatelé vyhýbali odpovědnosti za zhoršování stavu životního prostředí. Vzhledem k tomu, že dotčené státy vykonávaly účinnou kontrolu nad znečišťujícími činnostmi, bylo možné dostatečně prokázat, že existuje příčinná souvislost mezi jednáním nebo opomenutím států a škodou způsobenou stěžovateli.

Další důležité, i když nezávazné rozhodnutí vydala v roce 2021 Rada OSN pro lidská práva. Rozhodla, že čisté, zdravé a udržitelné životní prostředí je lidským právem, což je závěr, který bude pravděpodobně zohledněn i v rámci budoucích argumentačních trendů domácích i mezinárodních soudů.

Příležitost pro Evropský soud pro lidská práva

Rozhodnutí Výboru OSN pro práva dítěte může nepochybně sloužit jako zajímavý zdroj inspirace. Jak již bylo uvedeno, ESLP se dosud zdráhal výslovně uznat existenci práva na zdravé životní prostředí. Lze však říci, že stížnosti spojené s ochranou klimatu jsou čím dál tím frekventovanější, a dá se předpokládat, že se ESLP bude muset v nejbližší době k tématu vyslovit poněkud konkrétnějším způsobem než doposud.

V září 2020 podala skupina mladých lidí z Portugalska stížnost, v níž tvrdila, že 33 evropských zemí, které představují nejvýznamnější znečišťovatele, porušilo jejich právo na život, ochranu soukromého a rodinného života a zákaz diskriminace podle

Úmluvy. Tvrdí, že v důsledku změny klimatu jsou jejich životy ohroženy požáry, k nimž v Portugalsku často dochází. Kromě toho se kvůli zvýšeným teplotám raději vyhýbají pobytu venku, což podkopává jejich fyzický a duševní stav.

Lze očekávat, že případ známý jako *Duarte Agostinho* bude představovat přelomovou příležitost k jasnějšímu propojení ochrany životního prostředí a nástrojů v oblasti lidských práv. Nedávno byly k ESLP podány dvě další žaloby.[2] Bude proto zajímavé sledovat, jak bude Soud postupovat v situaci, kdy každý významný krok v tomto směru bude bedlivě sledován celým mezinárodním společenstvím.

Poznámky

- [1] Doktrína *living instrument* je výkladový přístup ESLP, který umožňuje Soudu přizpůsobit výklad EÚLP současným podmínkám.
- [2] *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a další proti Švýcarsku a Greenpeace Nordic a další proti Norsku.*

Zdroje

- Cenevska, I. (2016). Environmental Rights in the Dialogue between the EU Court of Justice and the European Court of Human Rights. Dostupné z: https://www.ceje.ch/files/2314/6762/6879/Geneva_JMWP_16-Cenevska.pdf
- Climate Change Litigation Databases. (2022). Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 other countries. Dostupné z: http://climatecasechart.com/climate-change-litigation/wp-content/uploads/sites/16/non-us-case-documents/2020/20200902_3937120_complaint.pdf

-litigation/wp-content/uploads/sites/16/non-us-case-documents/2020/20200902_3937120_complaint.pdf

Climate Change Litigation Databases. (2022). Urgenda Foundation v. State of the Netherlands. Dostupné z: http://climatecasechart.com/climate-change-litigation/wp-content/uploads/sites/16/non-us-case-documents/2020/20200113_2015-HAZA-C0900456689_judgment.pdf

Evropský soud pro lidská práva. (2022). Guide on the case-law of the European Court of Human Rights - Environment. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Environment_ENG.pdf

EUR-Lex. (2022). Environment and Climate Change. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/20.html>

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 15. června. 2022, sp. zn.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci C-826/18, 14. ledna 2021 (<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-826/18>).

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci C-197/18, 3. října 2019 (<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-197/18>).

UN Treaty Body Database. (2022). CRC - Convention on the Rights of the Child, 88 Session (06 Sep 2021 - 24 Sep 2021). Dostupné z: http://climatecasechart.com/climate-change-litigation/wp-content/uploads/sites/16/non-us-case-documents/2019/20190923_Communication-No.-1042019-Argentina-Communication-No.-1052019-Brazil-Communication-No.-1062019-France-Communication-No.-1072019-Germany-Communication-No.-1082019-Turkey_petition.pdf

Fotografie

- [1] Klimatické žaloby jsou doménou mladé generace. Greta Thunberg, autor: Andy Bosselman, Streetsblog Denver, 11. říjen 2019, zdroj: Flickr, CC BY-2.0.
- [2] Kvalita ovzduší je tématem hlavně v průmyslových oblastech, autor: Benita5, 17. červen 2017, zdroj: Pixabay, CC0.
- [3] Ochrana ovzduší je také předmětem politických debat. COP26, autor: World Meteorological Organization, 10. listopad 2021, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

Ochrana ovzduší je také předmětem politických debat [3]

Budapeštskými volebními místnostmi: pozorování voleb s Agora Election Observation

Kateřina Ochodková

Volební pozorovatelství spočívá v pozorování volebního procesu konkrétních voleb a v jejich následném hodnocení. Typicky se volby pozorují především ve státech procházejících procesem přechodu od nedemokratického k demokratickému režimu, kde může tato aktivita přispívat k větší akceptovatelnosti výsledků pozorovaných voleb.

Pravděpodobně nejznámější organizací, která se volebnímu pozorovatelství věnuje, je Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Věnuje se mu ale i mnoho jiných organizací, např. Evropská unie či různé nevládní neziskové organizace.

Agora Election Observation (Agora), se kterou jsem na začátku dubna pozorovala maďarské parlamentní volby a referendum o zákonu „na ochranu rodiny“, se zaměřuje na participaci mladších generací ve volebním procesu. Pozorování voleb se skrze tuto nevládní neziskovou organizaci, dříve přidruženou k mezinárodní studentské organizaci AEGEE, mohou zúčastnit mladí lidé ve věku od 18 do 30 let. I proto představuje pozorování voleb s touto organizací zajímavou aktivitu vhodnou především pro studenty vysokých škol.

Zaměření Agory na mladší generace se odráží i ve věkovém průměru jejího organizačního týmu. Ačkoli jsou jeho členové taktéž příslušníky spíše mladší generace, mnoho z nich absolvovalo již několik desítek volebních pozorovatelských misí nejen s OBSE, ale i s Evropskou unií nebo s National Democratic Institute. Nabyté zkušenosti se pak skrze Agoru snaží předat dál a inspirovat mladší a méně zkušenější k tomu, aby se v budoucnu věnovali volebnímu pozorovatelství profesionálněji.

Volební týden s Agorou: návštěva parlamentu i socializace

Konkrétnější podobu volební pozorovatelské mise určují jednotlivé organizace, které ji provádějí. Ago-

Akreditace volebního pozorovatele [1]

ra do určité míry vychází z podoby volebních misí, kterou uplatňuje OBSE. Její účastníky pak staví do role tzv. krátkodobých volebních pozorovatelů, tedy těch, jejichž činnost je v rámci mise zaměřena na pozorování volebního dne a sběr dat za jednotlivé volební místnosti.

S ohledem na zaměření organizace je pak podoba mise upravena tím způsobem, že jsou pro její účastníky v rámci jednoho týdne konány též vzdělávací přednášky o politickém systému, aktuální politické situaci v dané zemi nebo o zapojení mladých lidí do veřejného dění. Dále se konají workshopy, které mají za cíl připravit účastníky na volební den. Tradiční součástí mise s Agorou je návštěva budovy parlamentu, v případě maďarské mise tedy monumentálního novogotického Országháza ležícího na břehu Dunaje.

Jelikož je mise zaměřena na mladé, zcela přirozeně se zde najde i určitý prostor pro socializaci a poznávání nových přátel z různých částí světa. Pro volební pozorovatelské mise je totiž klíčová národnostní různorodost zaručující v hodnocení voleb určitou názorovou pluralitu. Z tohoto důvodu například nesmí být členy jednoho týmu dva pozorovatelé ze stejného státu. Maďarské mise se nás zúčastnilo 28 z 18 různých států, z těch vzdálenějších lze zmínit Ekvádor, Filipíny, Kazachstán, Turecko či Thajsko.

Volební den: velmi dlouhý den

Nejdůležitějším dnem volební mise je samotný volební den. Jednotlivé pozorovatelské týmy sledují nejen průběh samotného hlasování, když v průběhu dne navštěvují vybrané volební místnosti v přidělené lokalitě, ale taktéž i ranní přípravu vybrané volební komise na zahájení hlasování, a dále večerní ukončení hlasování a následné sčítání hlasů další vybranou volební komisí.

Jelikož v Maďarsku hlasování probíhá již od šesté hodiny ráno, schází se jednotlivé volební komise přibližně o půl šesté ráno. Ve stejnou dobu tak musí být na místě připraveni i volební pozorovatelé. Pro mě a mého týmového partnera to znamenalo vstávání nejpozději ve tři čtvrtě na pět. Do nám přidělené lokality („*Area of Observation*“), II. a III. budapeštského obvodu, jsme se totiž potřebovali dostat z opačné strany Budapešti.

Nicméně, my jsme byli ti šťastnější, budapeštská hromadná doprava navíc funguje výborně. Týmy, které byly přiděleny do lokalit od Budapešti vzdálenějších, vyjížděly vlaky již ve čtyři ráno. Týmy, které byly přiděleny ještě do vzdálenějších lokalit Maďarska, jako příklad lze zmínit město Guyla na hranicích s Rumunskem, se na svou cestu z Budapešti vydávaly již den předem. To, kam budou jednotlivé týmy vyslány, bylo určeno dostupností překladatelů. Schnat je bylo pro Agoru obtížnější než obvykle. Většina z potenciálních překladatelů totiž logicky dala přednost placené práci pro pozorovatelskou misi OBSE.

Zasedací místnost parlamentu [2]

Překladaelé přitom představují nezbytný prvek pozorovatelských misí. Jedním z úkolů volebních pozorovatelů je totiž provádět rozhovory se členy volebních komisí a získávat tak data za jednotlivé volební místnosti. Přítomnost překladatele je tedy klíčová, v Maďarsku kvůli specifčnosti jazyka obzvláště. Informace, které volební pozorovatelé získají, se pak prostřednictvím určitého softwaru (v případě Agory skrze aplikaci v mobilu) zasílají hlavnímu týmu, který je používá jako podklad pro sestavení hodnotících zpráv.

Dalším důležitým úkolem pozorovatelů je pak pozorování procesu vyhodnocování platnosti hlasovacích lístků a sčítání hlasů. V Maďarsku se zavírají volební místnosti v sedm hodin večer, sčítání hlasů tak probíhalo do pozdních večerních hodin (na odlehčení lze zmínit, že můj týmový partner v tuto důležitou chvíli velmi bojoval s tím, aby neusnul). Volební komise ve volební místnosti, v níž proces sčítání pozoroval náš tým, dokončila sčítání hlasů za parlamentní volby před dvanáctou hodinou večer. Nicméně tyto volby byly pro volební komise delší než obvykle, musely totiž ještě vyhodnotit hlasování v referendu o zákonu „na ochranu rodiny.“

Budova maďarského parlamentu [3]

Hodnocení maďarských voleb

Volby jsou hodnoceny na základě informací sesbíraných jak dlouhodobými, tak krátkodobými volebními pozorovateli. Jednotlivé organizace pak tradičně sestavují nejprve předběžnou zprávu, která je vydávána co nejdříve po skončení volebního dne. Po vyhodnocení povolební fáze voleb, do které spadá např. i sledování procesu vyhodnocování stížností na volby, pak i závěrečnou zprávu.

I předběžná zpráva Agory reflektuje především samotný volební den. Ten podle ní proběhl *“v poklidu, bez napětí, nepokojů, známek volební kampaně ve volebních místnostech či v jejich bezprostřední blízkosti.”* Kladně hodnotila též činnost jednotlivých okrskových volebních komisí, podle ní jednaly profesionálně a v souladu s předepsanými procedurami. Nyní Agora připravuje závěrečnou zprávu, která však s ohledem na problémy maďarského volebního systému tak pozitivní již být nemusí.[1]

Závěrem

Tento příspěvek nelze uzavřít jinak než doporučením se volebního pozorovatelství s Agorou zúčastnit, a to především, ale nejen, studentkám a studentům mezinárodních vztahů, politologie či práva. Jedná se o milou příležitost potkat se s vrstevníky s podobnými zájmy, rozšířit si své portfolio mimoškolních aktivit, navštívit cizí zemi a vyzkoušet si tuto zajímavou činnost.

Poznámky

[1] K některým problémům maďarského procesu viz můj příspěvek na blogu Centra. (Zde)

Fotografie

[1] Akreditace volebního pozorovatele. Autorka: Kateřina Ochodková, zdroj: archiv autorky, editace: ořez

[2] Zasedací místnost parlamentu. Hungarian Chamber (6002651590), autor: Alex Proimos from Sydney, Australia, 26. červenec 2011, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0.

[3] Budova maďarského parlamentu. The Hungarian Parliament Building from the Danube (5995598253), autor: Alex Proimos from Sydney, Australia, 27. červenec 2011, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce: Jan Lhotský

Trojí řízení proti Myanmaru – dojde k potrestání státního útlaču Rohingů?

Adam Crhák

Rohingové jsou muslimským etnikem žijícím v Myanmaru. Jako náboženská menšina jsou již desetiletí podrobováni diskriminačnímu zacházení ze strany státních úřadů, přičemž jejich situace se postupem let zhoršuje. Od srpna 2017, kdy bylo zásahem myanmarské armády zahájeno systematickému násilí a vysídlování statisíců Rohingů, se však o jednání vlády začaly zajímat mezinárodní soudy. Myanmar jako stát tak v současné době čelí obvinění z genocidy a jeho představitelé mohou být obviněni ze zločinů podle mezinárodního práva.

Událostmi v Myanmaru jsme se už několikrát zabývali (viz např. Bulletin leden-únor 2020, s. 32). Cílem tohoto příspěvku je uvést do kontextu situaci v Myanmaru od roku 2017, zejména ve vztahu ke trojici současně probíhajících vyšetřování.

Systematický útlak Rohingů v Myanmaru

Rohingové, muslimská menšina žijící převážně v buddhistické zemi, čelí po desetiletí institucionální diskriminaci ze strany myanmarské vlády. Např. prostřednictvím zákona o občanství (*Citizenship Act*) z roku 1982 je jim znemožněno získat občanství v jejich rodné zemi a jsou často předmětem útoku nuceného vysídlování. Situace se zhoršila kolem roku 2012, kdy státní orgány umožnily volný průběh vlnám občanského násilí páchaných proti Rohingům. K těm docházelo zejména v Arakanském státě,[1] ze kterého většina Rohingů pochází a kde je jich mnoho násilně přesídleno do internačních táborů. Až do relativně nedávné minulosti se však myanmarské vládě dařilo držet zacházení s Rohingy mimo pozornost mezinárodního společenství.

Situaci zkomplikovala činnost reakční militantní organizace ARSA (*Arakan Rohingya Salvation Army*),

Uprchlíci před genocidou v domovském Myanmaru [1]

kteří vojensky vystupuje proti vládním silám. V roce 2017 provedli její ozbrojenci koordinovaný útok na policejní stanoviště, což vyvolalo rozsáhlý odvetný zásah armády proti civilnímu obyvatelstvu, který vyhnal téměř milion Rohingů do exilu v sousedním Bangladéši. Deportace údajně doprovázelo vypalování rohingských osad, masové vraždění a sexuální násilí ze strany armády, někdy i s přispěním lokálního buddhistického obyvatelstva. Mezi Rohingy je proto 25. srpen nazýván “dnem genocidy”. Dalším zlomovým okamžikem byl vojenský převrat dne 1. února 2021, kdy se moci chopila vojenská junta, která uvěznila dosavadní předsedkyni vlády Aun Schan Su Tjij [2] a další státní představitele. Vlna násilí, která převrat provázela a utlumila hlasy opozice, je předmětem vlastního vyšetřování, nicméně situaci Rohingů se nevyhnula.

Reakce OSN

Na základě Rezoluce 39/2 Rady OSN pro lidská práva byl v září 2018 zřízen tzv. Nezávislý vyšetřovací mechanismus pro Myanmar (*Independent Investigative Mechanism for Myanmar*, IIMM), jehož úkolem je zajistit, shromažďovat a uchovávat důkazy o porušování lidských práv v zemi pro případné budoucí mezinárodní nebo vnitrostátní soudní řízení. Mechanismus operující od konce srpna 2019 má sídlo v Ženevě a pandemie nemoci Covid-19 stejně jako neochota myanmarské vlády v posledních dvou letech značně limitovala jeho možnost monitorovat situaci přímo na místě. Jeho podfinancování navíc znemožňuje nasazení v plné kapacitě a jeho činnost proto byla mnohými kritizována jako příliš pomalá a bez kýžených výsledků.

Mezitím však došlo ke značnému vývoji a mezinárodní společenství se ujalo řady dostupných možností, jak události a zločiny v Myanmaru vyšetřovat či stíhat.

Řízení před MTS

V listopadu 2019 svolil přípravný senát Mezinárodního trestního soudu (MTS) žádosti žalobkyně Fatou Bensoudy zahájit vyšetřování údajných zločinů páchaných na muslimském etniku Rohingů v Myanmaru.

Ačkoliv Myanmar není smluvní stranou Římského statutu, sousední Bangladéš, který přijal dle některých odhadů až milion rohinských uprchlíků, smluvní stranou je, a tato přeshraniční spojitost se zločiny tak představuje právní základ pro jurisdikci MTS a možnost vyšetřování. Přípravný senát proto povolil vyšetřování všech zločinů spadajících do jurisdikce MTS spáchaných alespoň částečně na území Bangladéše nebo jakéhokoliv jiného státu, který by tuto jurisdikci přijal (v souladu s článkem 12 odst. 3 Římského statutu). Zároveň musí mít tyto zločiny spojitost s vlnami násilí, které proběhly v letech 2016 a 2017 v Arakanském státě proti Rohingům, a to bez ohledu na státní příslušnost pachatelů.

Tábor Taung Paw pro vysídlené osoby, převážně Rohingy, v Arakanském státě [2]

Předběžné šetření ukázalo důkazy o nuceném vysídlení přibližně 600 000 až 1 milionu osob z Myanmaru do Bangladéše. Vzhledem ke geografickým a jiným limitům vyšetřování se však MTS nemůže podařit postihnout spáchané zločiny podle mezinárodního práva v celém rozsahu.

Aplikace principu univerzální jurisdikce v Argentině

Argentinské soudy zahájily z podnětu trestního oznámení Barmské rohingské organizace UK (zkratka BROUK) nezávislé vyšetřování na základě principu univerzální jurisdikce (o principu univerzální jurisdikce jsme psali v květnovém Bulletinu). O zahájení vyšetřování rozhodl z odvolání argentinský Federální soud v listopadu 2021. Je to vůbec poprvé, kdy probíhá vyšetřování současně před vnitrostátním soudem členského státu a Mezinárodním trestním soudem.

Řízení před MSD

Nový rozměr nabyla situace v souvislosti s podáním žaloby proti Myanmaru u Mezinárodního soudního dvora (MSD) z důvodu údajného porušení Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia (Úmluva o genocidě). Žalobu podala v listopadu 2019 Gambie, západoafrická země s vlastní historií porušování lidských práv. V prosinci téhož roku se u soudu konalo jednání o žádosti Gambie o předběžné opatření na ochranu Rohingů, kteří zůstávají v Myanmaru, před genocidou. To soud jednomyslně vydal v lednu 2020.

Těmito opatřeními je myanmarská vláda právně vázána ke spolupráci s MSD a podáváním průběžných zpráv o jejich implementaci. Podle zapojených humanitárních organizací [3] jsou však segregovaní Rohingové v internačních táborech vystaveni nelidskému zacházení a výhrůžkám ze strany úřadů. Je jim znemožněna svoboda pohybu nebo adekvátní přístup ke zdravotní péči, vzdělání, ale i k potravinám a vodě. Amnesty International označila zacházení s Rohingy za apartheid, který představuje zločin podle mezinárodního práva.

Zapojení Gambie je první situací svého druhu, kdy stát bez přímé souvislosti se spáchanými zločiny využil statutu smluvní strany k Úmluvě o genocidě k podání žaloby k Mezinárodnímu soudnímu

dvoru. Zájem na zapojení se k probíhajícímu řízení vyjádřily další země, konkrétně Maledivy, Kanada a Nizozemsko.[4]

Tlak na novou myanmarskou vládu

Nepřímo může situaci ovlivnit i Rezoluce Valného shromáždění OSN z června 2021, odsuzující myanmarskou *juntu* za její kroky po únorovém vojenském převratu. V ní vyzvalo Myanmar k ukončení výjimečného stavu, k dodržování lidských práv všech obyvatel a umožnění trvalého přechodu k demokracii. Rezoluce rovněž vyzvala členské státy OSN, aby uzákonily zbrojní embargo na Myanmar a oslabily tak pozici *junty*.

Myanmar tak v současné době čelí hned třem řízením ve věci zacházení s Rohingy. Jak to s mezinárodními spory bývá, řízení se může táhnout dlouhé roky. Celosvětový mediální zájem i aktivní snaha mezinárodního společenství věc řešit tak představují pro statisíce Rohingů alespoň určitou naději na dosažení spravedlnosti.

Někteří Rohingové žijí v táborech už roky bez vyhlídek návratu domů [3]

Poznámky

- [1] Nazýván také Rakhinský – jihozápadně položený stát, který je součástí Republiky Myanmar (oficiální název Myanmaru).
- [2] Aun Schan Su Ťij je významnou myanmarskou političkou a laureátkou Nobelovy ceny za mír z roku 1991. Její reakce na nedávné násilnosti jsou však velmi kontroverzní, například v listopadu 2019 vystoupila v rámci řízení proti Gambii osobně před MSD a obhajovala postup myanmarské armády.
- [3] Situaci v zemi monitoruje mimo jiné i organizace Human Rights Watch.
- [4] Zapojení zmíněných států, stejně jako přibrání jakýchkoliv dalších, by mohlo být umožněno na základě článku 62 nebo 63 Statutu Mezinárodního soudního dvora.

Zdroje

Human Rights Watch. 2022. Developments in Gambia's Case Against Myanmar at the International Court of Justice. (<https://www.hrw.org/news/2022/02/14/developments-gambias-case-against-myanmar-international-court-justice#whatisthe>)

Human Rights Watch. 2022. Myanmar: The Rohingya's Decade of Detention. (<https://www.hrw.org/news/2022/06/15/myanmar-rohingyas-decade-detention>)

Aun Schan Su Ťij před Evropským parlamentem [4]

- Justiceinfo.net. 2020. MYANMAR MECHANISM KNOCKING AT NAYPYIDAW'S DOOR. (<https://www.justiceinfo.net/en/45516-myanmar-mechanism-knocking-at-naypyidaw-door.html>)
- Justiceinfo.net. 2021. ARGENTINA COMES TO THE AID OF MYANMAR ROHINGYAS. (<https://www.justiceinfo.net/en/85392-argentina-comes-aid-myanmar-rohingyas.html>)
- Opinio Juris. 2019. Crimes against the Rohingya: ICC Jurisdiction, Universal Jurisdiction in Argentina, and the Principle of Complementarity. (<http://opiniojuris.org/2019/12/23/crimes-against-the-rohingya-icc-jurisdiction-universal-jurisdiction-in-argentina-and-the-principle-of-complementarity/>)
- Opinio Juris. 2021. Three Ways to Improve Victim Participation in the Rohingya Context. (<http://opiniojuris.org/2021/07/06/three-ways-to-improve-victim-participation-in-the-rohingya-context/>)
- Opinio Juris. 2020. Universal Jurisdiction, the International Criminal Court, and the Rohingya Genocide. (<http://opiniojuris.org/2020/10/23/universal-jurisdiction-the-international-criminal-court-and-the-rohingya-genocide/>)
- Opinio Juris. 2020. Incidental Proceedings Likely to Follow in The Gambia v. Myanmar. (<http://opiniojuris.org/2020/10/16/incidental-proceedings-likely-to-follow-in-the-gambia-v-myanmar/>)
- Organizace spojených národů. UN News. 2022. 'Urgent, renewed effort' needed to restore civilian rule in Myanmar: Bachelet. (<https://news.un.org/en/story/2022/01/1110792>)
- Mezinárodní trestní soud. 2019. ICC judges authorise opening of an investigation into the situation in Bangladesh/Myanmar. (<https://www.icc-cpi.int/news/icc-judges-authorise-opening-investigation-situation-bangladesh/myanmar>)
- Mezinárodní trestní soud. 2019. Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, following judicial authorisation to commence an investigation into the Situation in Bangladesh/Myanmar. (<https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-fatou-bensouda-following-judicial-1>)
- Valné shromáždění OSN. 2021. Resolution adopted by the General Assembly on 18 June 2021. (<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/164/66/PDF/N2116466.pdf?OpenElement>)
- Valné shromáždění OSN. 2018. Resolution adopted by the Human Rights Council on 27 September 2018. (<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/293/69/PDF/G1829369.pdf?OpenElement>)

Fotografie

- [1] Uprchlíci před genocidou v domovském Myanmaru. "Hiraeth" by Daniya Humayera, autor: Kalu Institute, 25. červen 2018, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.
- [2] Tábor Taung Paw pro vysídlené osoby, převážně Rohingy, v Arakanském státě. Emergency food, drinking water and shelter to help people displaced in Rakhine State, western Burma, autor: DFID Burma, 14. prosinec 2012, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0.
- [3] Někteří Rohingové žijí v táborech už roky bez vyhlídek návratu domů. Bangladesh, 2019 - Humanitarian response, Rohingya refugee crisis, autor: UN Women Asia and the Pacific, 16. červenec 2019, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.
- [4] Aun Schan Su Ťij před Evropským parlamentem. Aung San Suu Kyi addressing the members at the European Parliament, autor: European Union 2013 - European Parliament, 22. říjen 2013, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

Aktuality sekce mezinárodní trestní spravedlnost

Matyáš Dvořák

První rozsudek za válečné zločiny spáchané na Ukrajině

V době psaní tohoto příspěvku neuplynuly ještě ani tři měsíce od začátku ruské invaze na Ukrajinu a už padl první rozsudek za válečné zločiny. Jednadvaacetiletý ruský seržant Vadim Šišmarin byl odsouzen kyjevským soudem na doživotí za zastřelení nezbrojeného civilisty ve vsi Čupachivka.

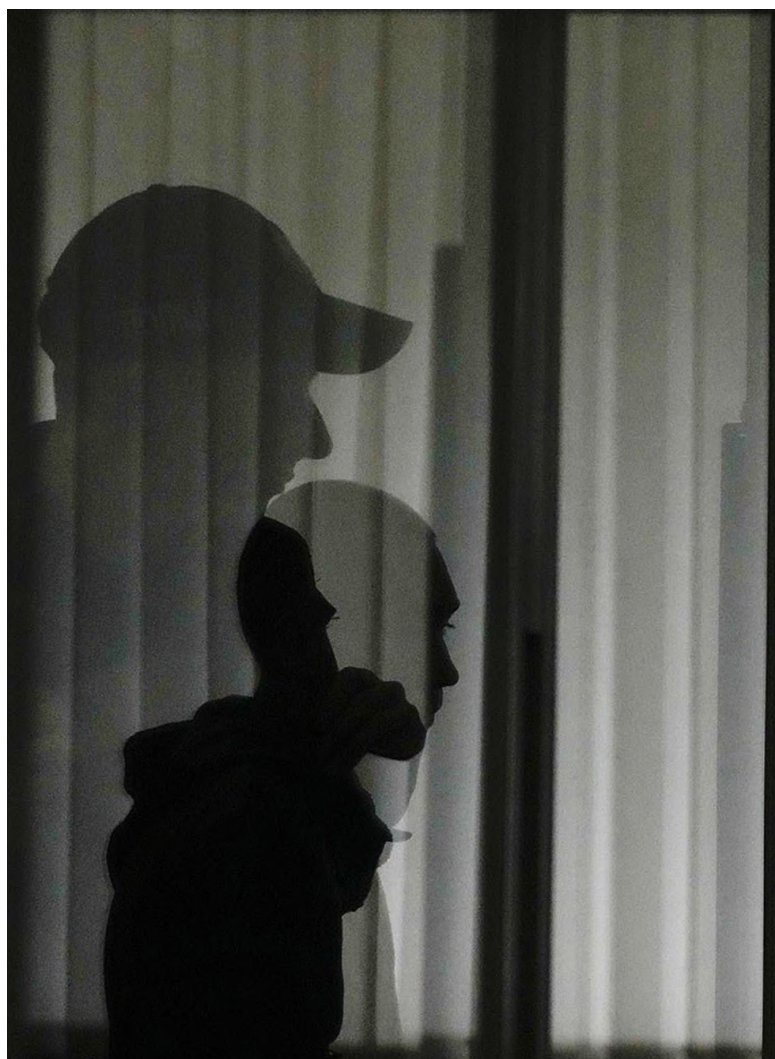
Šišmarin se k vraždě přiznal a uvedl, že jí lituje. Hájl se tím, že jednal na přímý rozkaz svého nadřízeného. Podle soudce Agafonova, který Šišmarina odsoudil, byl i samotný rozkaz nezákonný. „Vzhledem k tomu, že spáchaný zločin je zločinem proti míru, bezpečnosti, lidskosti a mezinárodnímu právnímu řádu... soud nevidí možnost uložit Šišmarinovi (nižší) trest,“ uvedl v odůvodnění rozsudku.

Ačkoliv je vyneseno trest bezpochyby přísný, je možné, že si jej Šišmarin neodpyká celý, ale že bude poslán zpět do Ruska v rámci výměny zajatců. „*Jestli (Šišmarina) vymění, a to i za naše obránce z Mariupolu, nebudu proti, budu pro.*“ Uvedla vdova po zastřeleném.

Ukrajinská prokuratura vyšetřuje bezmála 14 000 podezřelých z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Kromě ní vede své vyšetřování i Mezinárodní trestní soud, a na základě tzv. univerzální jurisdikce i Německo, Španělsko či Česká republika.

První rozsudky u Kosovských specializovaných komor

Kosovské specializované komory byly založeny v roce 2017, sídlí v Haagu a soudí válečné zločiny spáchané během války v Kosovu. Ačkoliv patří formálně do kosovského soudního systému, jejich soudci jsou pouze mezinárodní. A nyní byl po pěti letech fungování komor vyneseno první rozsudek.

Vadim Shishmarin se stal prvním odsouzeným za válečné zločiny spáchané na Ukrajině [1]

Hysni Gucati a Nasim Haradinaj byli odsouzeni každý ke čtyřem letům a šesti měsícům vězení a k pokutě 100 EUR za maření úředních povinností, zastrašování svědků a porušování tajemství řízení. Nejedná se tedy ještě o odsouzení za zločiny, kvůli kterým byly Komory zřízeny.

V roce 2020 došlo z Komor k několika únikům důvěrných informací, ke kterým se dostali i obvinění. Informace obsahovaly např. jména utajených svědků. Podle rozsudku oba obvinění poté uspořádali několik tiskových konferencí, kde umožnili novinářům nahlédnout do tajných dokumentů Komor, včetně opisování a fotografování. Na adresu svědků tehdy údajně prohlásili, že jsou to „zrádci, špióni a kolaboranti“, čímž se měli dopustit jejich zastrašování.

Oba odsouzení mají nyní čas na podání odvolání.

Francie pokračuje v souzení rwandské genocidy

V zimním Bulletinu jsme informovali o francouzských soudech, které i 28 let po rwandské genocidě soudí její účastníky. (viz. Bulletin leden-únor 2022, s. 11) V prosinci byl rwandský řidič Claude Muhayimana odsouzen ke čtrnácti letům vězení za napomáhání genocidě. Uplynulo pár měsíců a francouzské soudy zahajují další případ.

Laurent Bucyibaruta byl prefektem provincie Gikongoro v jižní Rwandě. Je podezřelý ze zorganizování masakru, při kterém slíbil prchajícím Tutsiům ochranu a následně jich bylo téměř 45 000 zavražděno. Je také podezřelý z vraždy devadesáti žáků školy Marie Merci a z poprav tutsijských vězňů. Za tyto zločiny mu v případě uznání viny hrozí doživotí.

Proces je naplánován do poloviny července. Pokud bude Bucyibaruta uznán vinným, stane se pátým odsouzeným ve Francii za podíl na rwandské genocidě.

Prezident Interpolu al-Raisi je podezřelý z podílení na mučení vězňů [2]

Prezident Interpolu je vyšetřován francouzskými soudy

I další aktualita pochází z Francie. Prezidenta Interpolu generálmajora ze Spojených arabských emirátů (SAE) Ahmeda Nasira al-Raisiho začaly vyšetřovat francouzské soudy na základě univerzální jurisdikce. Al-Raisi je podezřelý, že se ještě během svého působení v SAE dopouštěl mučení a svévolného zadržování vězňů.

V listopadu zvolený prezident Interpolu al-Raisi byl obviněn dvěma britskými občany Matthew Hedgesem a Alim Issou Ahmadem, kteří byli v blízko-východním státě zadrženi v letech 2018, respektive 2019.

Doktorský student Hedges byl zadržen v roce 2018, následně odsouzen k doživotí za špionáž a po sedmi měsících vězení propuštěn poté, co mu byla prezidentem udělena milost. Během svého věznění byl podle svých slov několikrát mučen. Issa Ahmad byl zadržen v roce 2019 a rovněž měl být mučen. V této době al-Raisi zastával (a stále zastává) pozici generálního inspektora Ministerstva vnitra SAE a z této pozice má být za mučení obou Britů odpovědný.

Kromě Francie podali oba zadrženi žaloby na al-Raisiho i v Norsku, Švédsku a Turecku. Mimo to probíhá ještě občanskoprávní řízení proti al-Raisimu ve Velké Británii.

Německý Federální soudní dvůr potvrdil první světový rozsudek nad důstojníkem syrského režimu

Federální soudní dvůr v Německu působí jako nejvyšší soudní instance v občanskoprávních a trestních věcech. Eyad al-Gharib si definitivně odpyká čtyři a půl roku za napomáhání zločinům proti lidskosti, ke kterým byl odsouzen vloni.

Jeho vina spočívá v tom, že ze své pozice plukovníka zpravodajské služby nechal zatknout 30 protestujících, kteří v roce 2011 demonstrovali v Dúmě severovýchodně od Damašku, a následně je nechal převézt do vězení Al-Khatib, kde měli být mučeni.

Původně byl společně s al-Gharibem souzen i další z důstojníků tajné služby Anwar Raslan, který měl vězení Al-Khatib na starosti. Jeho případ byl ovšem

vyčleněn k samostatnému řízení, ve kterém si Ralsan vyslechl doživotní trest odnětí svobody. Jeho rozsudek zatím není pravomocný.

Zdroje

Al Jazeera. 2022. France opens probe into torture claims against Interpol president. <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/11/france-opens-probe-into-torture-claims-against-interpol-president>.

Al Jazeera. 2022. France puts ex-Rwanda official Bucyibaruta on trial for genocide. <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/9/france-puts-ex-rwanda-official-bucyibaruta-on-trial-for-genocide>.

Daily Sabah. 2022. German court finds Assad regime official guilty of crimes against humanity. <https://www.dailysabah.com/world/syrian-crisis/german-court-finds-assad-regime-official-guilty-of-crimes-against-humanity>

Daily Sabah. 2022. Top German court rejects Syrian regime officer's appeal in torture case. Istanbul. <https://www.dailysabah.com/world/syrian-crisis/top-german-court-rejects-syrian-regime-officers-appeal-in-torture-case>.

Drake, D. Kořínek O. Čeští kriminalisté prověřují válečné zločiny na Ukrajině. Novinky.cz. 14. 4. 2022. Praha. <https://www.novinky.cz/valka-na-ukrajine/clanek/ncoz-proveruje-valecne-zlociny-na-ukrajine-40393974>.

Hajdari, U. WELCOME TO KOSOVO'S JUDICIAL BATTLEGROUND. JUSTICEINFO. 27. 10. 2020. Priština. <https://www.justiceinfo.net/en/45786-welcome-to-kosovo-judicial-battleground.html>.

iRozhlas. 2022. Kyjev vyšetřuje na 14 tisíc obvinění z válečných zločinů ruských sil, uvedla prokurátorka. Kyjev. https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/vysetrovani-valecne-zlociny-ukrajiny-rusko_2205262002_piv.

iRozhlas. 2022. Ruský voják dostal za zastřelení civilisty doživotí. Jedná se o první trest za válečné zločiny na Ukrajině. Kyjev. https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ukrajina-rusko-soud-vrazda-valecne-zlociny_2205231245_jip.

Justiceinfo. 2022. FRANCE PUTS EX-TOP RWANDA OFFICIAL ON TRIAL FOR GENOCIDE. <https://www.justiceinfo.net/en/91875-france-puts-ex-top-rwanda-official-on-trial-for-genocide.html>.

Quell, M. KOSOVO: TWO KLA VETERANS JAILED FOR "WITNESS INTIMIDATION". JUSTICEINFO. 20. 5. 2022. Haag. <https://www.justiceinfo.net/en/92532-kosovo-two-kla-veterans-jailed-for-witness-intimidation.html>.

Ruvurigo, S. E. GÉNOCIDE AU RWANDA : BUCYIBARUTA, UN PRÉFET EN PROCÈS À PARIS. Justiceinfo. 9. 5. 2022. Rwanda. <https://www.justiceinfo.net/fr/91850-genocide-rwanda-bucyibaruta-prefet-proces-paris.html>.

U.S. News. 2022. French Court Investigates Interpol Chief Over Torture Claims. <https://www.usnews.com/news/world/articles/2022-05-11/french-court-probes-torture-claims-against-interpol-official>.

The Specialist Chambers and Specialist Prosecutor's Office. 2022. TRIAL PANEL PRONOUNCES JUDGEMENT IN HYSNI GUCATI AND NASIM HARADINAJ CASE. <https://www.scp-ks.org/en/trial-panel-pronounces-judgement-hysni-gucati-and-nasim-haradinaj-case>.

Fotografie

[1] Vadim Shishimarin se stal prvním odsouzeným za válečné zločiny spáchané na Ukrajině. In Ukraine, living in fear of death from above, autor: Natacha Pisarenko, AP Photo, manhhai, 23. květen 2022, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

[2] Prezident Interpolu al-Raisi je podezřelý z podílení na mučení vězňů. H.E. Dr. AHMED NASER AL-RAISI, autor: Ipixelpro, 14. únor 2018, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

[3] Děti z provincie Gikongoro jejímž prefektem byl Bucyibaruta v době genocidy. United Nations Assistance Mission for Rwanda (UNAMIR), autor: United Nations Photo, 27. červenec 1994, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

Děti z provincie Gikongoro jejímž prefektem byl Bucyibaruta v době genocidy [3]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Vedoucí sekce: Tomáš Opat

Generální advokátka SDEU k dalšímu případu nošení hidžábu na pracovišti

Anna Kačmaříková

Téma nošení muslimských šátek hýbe evropským prostorem již několik let. SDEU bude v brzké době rozhodovat o předběžné otázce belgického soudu, která má potenciál unijní judikaturu opět rozšířit. Přináší dubnový posudek generální advokátky Laily Mediny nový pohled na věc, nebo naznačuje, že SDEU si již našel svou cestu řešení podobných diskriminačních sporů?

Soudní dvůr Evropské unie (SDEU) se problematice diskriminace na základě náboženství nebo náboženského přesvědčení již hojně věnoval, a to zejména právě v souvislosti s nošením hidžábů na pracovišti. V případě *Achbita* (2017) SDEU vyslovil závěr, že zákaz nošení náboženských symbolů na pracovišti může být přípustný, pokud je jeho důvodem snaha o neutrální vystupování vůči zákazníkům. Ve stejný den rozhodnutém případě *Bougnaoui* pak upřesnil, že se takový zákaz se musí vztahovat k požadavkům objektivně předepsaným povahou konkrétní pozice nebo jejím kontextem.

Přímo, nebo nepřímo?

Právní základ unijních antidiskriminačních pravidel představuje Směrnice Rady 2000/78/ES. Jejím cílem je zamezit diskriminaci v pracovním prostředí, a to na základě náboženství nebo víry, handicapu, věku nebo sexuální orientace. Směrnice rozpracovává koncept přímé a nepřímé diskriminace. Rozlišení těchto dvou pojmů se projevuje při implementaci antidiskriminační legislativy v jednotlivých členských státech.

Přímá diskriminace představuje situaci, kdy se ze zakázaného důvodu s jednou osobou zachází hůř než s jinou osobou ve stejném postavení. V kontextu náboženského vyznání jde např. o případ, kdy je uchazeč o práci odmítnut výslovně proto, že je muslim. Taková forma diskriminace je zakázána vždy.

Pozice muslimských uchazeček o práci není jednoduchá [1]

O nepřímou diskriminaci jde tehdy, kdy je osoba určitých charakteristik znevýhodněna na základě pravidla, které je zdánlivě neutrální. Příkladem je právě požadavek zaměstnavatele, aby zaměstnanci nenosili žádnou pokrývku hlavy, což představuje problém pro muslimské ženy. Tato forma diskriminace může být přípustná, a to v případě, že ji odůvodňují tzv. podstatné a určující profesní požadavky. Ty lze předpokládat např. v případech, kdy by nošení hidžábu bylo bezpečnostním rizikem buď pro zákazníky, nebo pro samotné zaměstnance.

Opodstatněné odmítnutí stáže?

V případě, který aktuálně leží na stole soudců SDEU, jde o spor mezi žalobkyní LF a žalovanou SCRL. SCRL je soukromá společnost zaměřující se na pronájem a provozování sociálního bydlení. Jedno z interních pravidel společnosti zakazuje projevy jakéhokoli náboženství nebo filozofického nebo politického přesvědčení, a to především skrze oděv.

LF se v rámci svého studia ucházela o neplacenou šestitýdenní stáž v oblasti automatizace kanceláří. V rámci pohovoru měla zodpovědět otázku, zda bude ochotna dodržovat pravidla neutrality. LF,

jakožto muslimka, odmítla pracovat bez šátku na hlavě, kvůli čemuž místo stážistky nakonec nedostala.

S ohledem na unijní právní základ a výše popsanou rozhodovací praxi je pravděpodobné, že by soudy na případ paní LF nahlížely jako na nepřímou diskriminaci a zkoumaly by, zda je požadavek společnosti vzhledem k okolnostem opodstatněný. V rámci řízení však vyvstala otázka, zda se o nepřímou diskriminaci vůbec jedná.

Silný argument referenční skupiny

Belgie transponovala zmíněnou směrnici 2000/78/ES vydáním zákona proti určitým formám diskriminace, který v pracovních vztazích mj. zakazuje diskriminaci na základě náboženského a také filozofického nebo duchovního přesvědčení. Klíčovou otázkou je, zda ji lze vykládat tak, že poskytuje ochranu náboženství na jedné straně a filozofickému nebo duchovnímu přesvědčení na straně druhé jako samostatným diskriminačním důvodům.

Dosud neřešený problém totiž tkví v předpokladu, že pokud náboženské a filozofické přesvědčení představuje homogenní kategorii, je potřeba situaci posuzovat i z pohledu zaměstnanců, kteří jsou bez vyznání. Na projevy náboženského přesvědčení muslimské menšiny by se tak nahlíželo v úzkém propojení s ateistickým přesvědčením zbytku pracovního kolektivu. Pravděpodobnost, že soudy shledají zákaz nošení hidžábu diskriminačním, by se tím podstatně snížila.

Diskriminace na základě náboženství je stále aktuálním tématem [2]

V této souvislosti generální advokátka cituje závěry SDEU ve věci WABE. Okruh osob, ve vztahu k nimž lze provést srovnání, nemá být dle SDEU omezen na osoby, které nemají určité náboženství nebo víru. Účelem unijní legislativy totiž je poskytnout každému účinnou ochranu před diskriminací založenou zejména na tomto důvodu. Náboženství a náboženské přesvědčení jsou vlastností, která je neoddelitelná od bytosti člověka, a tudíž má potenciál představovat samostatný diskriminační důvod.

Faktické dopady

Je pravdou, že stanovisko může být do jisté míry ovlivněno faktickou situací na pracovním trhu, kdy zákazy nošení hidžábu muslimské ženy de facto podstatně znevýhodňují. Generální advokátka upozorňuje, že toto může následně vést k jejich vyčlenění z trhu práce - zdroje osobního rozvoje a sociální integrace. Dovozuje, že takový stav následně vede k diskriminaci přesahující náboženství a rozšiřující se i na pohlaví.

Podle generální advokátky je tedy smysluplné, aby náboženské a filozofické přesvědčení představovaly samostatné důvody diskriminace. Na základě této úvahy by měl SDEU rozhodnout, že se společnost v daném případě dopustila diskriminačního jednání. Bude zajímavé sledovat, zda se SDEU s tímto závěrem ztotožní a opět posílí nelehkou pozici muslimských uchazeček o zaměstnání.

Zdroje

- Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek velkého senátu ve věci C-157/15, 14. března 2017 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62015CJ0157>).
- Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek velkého senátu ve věci C-188/15, 14. března 2017. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62015CJ0188>).
- Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek velkého senátu ve věci C-188/18, 15. července 2021 (<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-804/18>).
- Soudní dvůr Evropské unie. Posudek generální advokátky Mediny ve věci C-344/20, 28. dubna 2022 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62020CC0344>).

Fotografie

- [1] Pozice muslimských uchazeček o práci není jednoduchá. autor: RiskiiTriono97, 20. dubna 2022, zdroj: Pixabay, CC0, editace: [orez].
- [2] Diskriminace na základě náboženství je stále aktuálním tématem. Sack Scomo - No Right to Discriminate Melbourne Rally (49788051266), autor: Matt Hrkac from Geelong, Australia, 9. února 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0.

ESLP posoudil individuální případ zločinců: Vydání etnických Uzbeků do Kyrgyzstánu není úplně vyloučeno

Terézia Lazarová

Velký senát Evropského soudu pro lidská práva projednával případ *Khasanov a Rakhmanov proti Rusku*. Stěžovatelé jsou občané Kyrgyzstánu uzbeckého původu nacházející se v Ruské federaci. Oba namítali, že po vydání do Kyrgyzstánu za účelem trestního stíhání by jim hrozilo mučení nebo nelidské zacházení z důvodu jejich etnicity. Velký senát usoudil, že v jejich individuálních případech není tato hrozba reálná a k porušení čl. 3 Úmluvy by nedošlo.

V roce 2010 se regiony Osh a Jalal-Abad na území jihovýchodního Kyrgyzstánu staly epicentrem etnických nepokojů v zemi. Stovky lidí zemřely, tisíce byly zraněny. Jedná se o regiony, kde žije většina obyvatelů uzbeckého původu. Z těchto regionů pocházejí také stěžovatelé, Khasanov a Rakhmanov, kteří patří k této minoritě.

Jejich příběhy se v mnohém liší, ale také sdílejí pro tenhle případ podstatné podobnosti. Oba byli obviněni ze spáchání závažných zločinů. V případě pana Khasanova se jedná o zpronevěru a v případě pana Rakhmanova o několik případů loupeže, ničení majetku a vraždy s etnickou motivací proti obyvatelům kyrgyzského etnika. V období zahájení jednání se však oba nacházeli na území Ruské federace. Kyrgyzstán požádal Rusko o jejich vydání na základě smlouvy o mezinárodní trestní spolupráci. Stěžovatelé však argumentovali, že jim v Kyrgyzstánu bude hrozit pronásledování z důvodu jejich etnicity.

Z Kyrgyzstánu do Štrasburku

Ani jeden ze stěžovatelů nepožádal o azyl hned po příchodu do Ruska. Dokonce oba cestovali do Kyrgyzstánu a zpátky až do období počátku jednotlivých trestních stíhání. I z tohoto důvodu byla v řízení o udělení azylu na národní úrovni zamítnuta jejich tvrzení o hrozbě pronásledování a nelidského zacházení na základě jejich příslušnosti ke zranitelné etnické skupině. Po neúspěchu u vnitrostátních

Ilustrační fotografie [1]

soudů se obrátili na ESLP, s odvoláním se na jejich právo nebýt vystaven mučení nebo nelidskému zacházení vyplývající z článku 3 Úmluvy.

Vydání stěžovatelů bylo zastaveno v roce 2015 na základě předběžného opatření vydaného soudem, které stanovilo, že by neměli být vyhoštěni, dokud trvá řízení. Věcí se nejdříve zabýval třetí senát soudu, který v ještě anonymizovaném rozsudku ve věci T.K. a S.R. proti Ruské federaci shledal, že pokud by stěžovatelé byli vydáni, nedošlo by k porušení článku 3. Na žádost stěžovatelů byla věc postoupena velkému senátu a jejich jména zveřejněna.

Zákaz navracení do země, kde jednotlivci hrozí nelidské zacházení

Na jednu stranu jsou oba stěžovatelé podezřelí z trestných činů a Rusko má povinnosti vůči Kyrgyzstánu vyplývající z mezinárodního práva ohledně mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. Zároveň však musí postupovat velice opatrně s ohledem na navracení stěžovatelů do země původu. Rusko je totiž signatářem nejdůležitější

ho dokumentu upravujícího povinnosti státu vůči uprchlíkům – Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků.

Dle čl. 33 Ženevské úmluvy „*Žádný smluvní stát nevyhostí jakýmkoli způsobem nebo nevrátí uprchlíka na hranice zemí, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení.*“ Toto ustanovení zakotvuje základní zásadu, která se proplétá celým mezinárodním uprchlickým právem – zásadu nenavrácení (non-refoulement). Stanovuje, že uprchlíci v zásadě nesmí být vráceni do země, kde existují důvodné obavy z jejich pronásledování.

Test reálného rizika nebezpečí mučení nebo nelidského zacházení

Z čl. 3 Evropské úmluvy o lidských právech zase vyplývá absolutní povinnost členského státu nevystavit jednotlivce mučení nebo nelidskému zacházení a také pozitivní povinnost takovému zacházení od jiného aktéra zabránit. ESLP v případě *Saadi proti Itálii* stanovil, že stát poruší právo stěžovatele dle čl. 3, bude-li možné opodstatněně předpokládat, že stěžovatel bude vystaven skutečnému nebezpečí

Ilustrační fotografie [2]

mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu v zemi původu.

Protože právo nebýt mučen je právo absolutní, na rozdíl od práva na život, dokazování se v případě obou článků liší. Aby nedošlo k vydání osob do země původu, musí být hrozba porušení práva na život fakticky jistá. Na druhou stranu, již opodstatněná domněnka hrozby nelidského zacházení nebo mučení postačuje k tomu, aby cizinec nebyl vydán.

Soud se musí tedy zabývat otázkou, jestli existuje předvídatelné a skutečné nebezpečí špatného zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy. Při posuzování bere ohled na tři dimenze situace: všeobecnou, osobní a situaci skupiny, do které stěžovatel náleží.

V první řadě zohledňuje, jestli existuje situace všeobecného násilí v zemi, která je sama o sobě porušením čl. 3. ESLP ve věci *Sufi a Elmi proti Spojenému království* připustil, že svévolné násilnosti v Mogadišu v Somálsku dosahovaly dostatečné úrovně a intenzity na to, aby představovaly skutečné nebezpečí pro život nebo osobu kteréhokoli civilisty.

Ve většině případů to však neplatí, a proto Soud také posuzuje osobní situaci jednotlivce. Důkazní břemeno leží na straně stěžovatele, který musí prokázat, že kvůli jeho specifické situaci se může domnívat, že bude vystaven špatnému zacházení. Pokud je ovšem příslušníkem skupiny, která je vystavena systematickému špatnému zacházení, nemusí prokazovat, že by byl v horší situaci než jiní příslušníci skupiny, do které náleží. Soud někdy také požaduje kombinaci důkazů o osobních, tak i všeobecných faktorů rizika.

Strach z pronásledování, nebo útěk před spravedlností?

Výchozím bodem pro zkoumání byla všeobecná situace v Kyrgyzstánu. Soud posuzoval situaci obou stěžovatelů v aktuálním časovém rozmezí, jak vyplývá i z jeho předešlé judikatury požadující „ex nunc“ posouzení. Dle aktuálních zpráv mezinárodních, regionálních a národních nevládních organizací a orgánů OSN pro lidská práva, mučení a nelidské zacházení, nedostatek účinného vyšetřování a beztrestnost daných činů je stále realitou. Soudem posuzované zprávy však nepoukazovaly na zhoršení situace do úrovně vylučující veškeré navrácení osob do země.

Soud se tedy následně zaměřil na druhou dimenzi; riziko, kterému jsou vystaveni etničtí Uzbekové a jestli je možné je považovat za zranitelnou skupinu systematicky vystavenou špatnému zacházení v Kyrgyzstánu. Soud přiznal, že v roce 2010, těsně po etnických nepokojích, byli etničtí Uzbekové vystaveni vyššímu riziku. Dle aktuálních zpráv se však situace za posledních šest let zlepšila do takové míry, že jim v Kyrgyzstánu již nehrozí specifické riziko.

V poslední řadě tedy Soud zvážil důkazy stěžovatelů poukazující na riziko vyplývající z jejich osobní situace. První stěžovatel, Khasanov, argumentoval, že trestní stíhání vůči němu byly započaté účelově až v roce 2010, i když činy měly být spáchané již o dva roky dříve. Mělo se jednat o způsob, kterým ho chce Kyrgyzstán připravit o majetek a půdu. Domněnka stěžovatele však nebyla ničím podložena, a tudíž ji Soud považoval za pouhou spekulaci. Celkově ESLP usoudil, že obvinění bylo podrobné a jednoznačné, s přesným označením, od koho a jakou částku měl stěžovatel zpronevěřit.

Druhý stěžovatel také argumentoval, že trestní stíhání vůči němu bylo ve skutečnosti záminkou pro pronásledování na základě jeho etnické příslušnosti. Tato tvrzení se mu však rovněž nepodařilo ničím doložit. Soud konstatoval, že pouhý fakt, že stěžovatel byl obviněn ze zločinů motivovaných nesnášenlivostí vůči etnické skupině, automaticky neznamená, že on sám je obětí pronásledování z toho

Evropský soud pro lidská práva již rozhodoval o dané stížnosti dvakrát [3]

samého důvodu. Stěžovatel nedokázal rozumně vysvětlit, jak byl schopen cestovat z Kyrgyzstánu a zpátky v období po jeho odchodu ze země a dokonce získat nový kyrgyzský pas v období, kdy mu měla hrozit perzekuce.

Soud proto shledal, že žádný stěžovatel spolehlivě neprokázal skutečné individuální riziko špatného zacházení či existenci postranních politických nebo etnických motivů jejich stíhání v Kyrgyzstánu. Jelikož oba byli podezřelí z nepolitických trestných činů a neprokázali odůvodněné riziko pronásledování, soud konstatoval, že jejich vydání nebude představovat porušení čl. 3 Úmluvy.

Význam daného případu je značný. Velký senát nejen zodpověděl složitou otázku hledání hranice mezi ochranou osob prchajících před nelidským zacházením a podezřelých prchajících před spravedlností. Potvrdil také, že napjatá situace v Kyrgyzstánu se (i když pomalu) zlepšuje a dochází k pokrokům v ochraně lidských práv a demokracie.

Zdroje

Evropský soud pro lidská práva. 2022. Rozsudek ve věci Khasanov a Rakhmanov proti Rusku, stížnosti č. 28492/15 and 49975/15. Rozsudek. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-217061>)

Evropský soud pro lidská práva. 2019. T.K. a S.R. proti Rusku, stížnosti č. 28492/15 and 49975/15. Rozsudek. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198477>)

Evropský soud pro lidská práva. 2022. Rozsudek ve věci Khasanov a Rakhmanov proti Rusku, stížnosti č. 28492/15 and 49975/15. Tisková zpráva. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-7322338-9989578&filename=Grand%20Chamber%20judgment%20Khasanov%20and%20Rakhmanov%20v.%20Russia%20-%20extradition%20of%20ethnic%20Uzbeks%20to%20Kyrgyzstan%20.pdf>)

Harteringerová, E. (2021, březen). Princip non-refoulement v azylovém a migračním právu. Právní prostor. Získáno z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/princip-non-refoulement-v-azylovem-migracnim-pravu>

Rada Evropy. 2014. Příručka o evropských právních předpisech v oblasti azylu, hranic a přistěhovalectví. Dostupné z https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_asylum_CES.pdf

Fotografie

- [1] Ilustrační fotografie, autor: Sandor Csudai, zdroj: Growththink-tank, CC BY-NC-ND 4.0.
- [2] Ilustrační fotografie. 2013-02-16 - Wien - Demo Gleiche Rechte für alle (Refugee-Solidaritätsdemo) - Refugees are human beings, autor: Haefel, 16. únor 2013 zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.
- [3] Evropský soud pro lidská práva již rozhodoval o dané stížnosti dvakrát. The European Court of Justice for Human Rights, autor: Endzeiter, 18. květen 2020, zdroj: Pixabay, CC0.

Aktuality evropské sekce

Eliška Andrš

Změna ve volbách do Evropského parlamentu?

Evropský parlament nedávno přijal legislativní návrh na změnu volebního systému. Ten však ještě bude muset být jednohlasně schválen v Radě EU, než bude moci vejít v platnost. Schválení návrhu by umožnilo voličům disponovat ve volbách do Evropského parlamentu dvěma hlasy: jedním by, jako doposud, volili mezi kandidáty z vnitrostátních kandidátek, druhým by volili mezi 28 kandidáty z geograficky vyvážené celoevropské kandidátky.

Reforma volebního systému také počítá s tím, že unijní občané budou mít větší vliv na výběr předsedy Evropské komise přes tzv. *Spitzenkandidaten* proces. Podle tohoto systému by se předsedou Komise stal preferovaný kandidát evropské strany s nejvíce mandáty v Evropském parlamentu. V neposlední řadě návrh usiluje o uzákonění korespondenčního hlasování, genderovou vyrovnanost kandidátů do Evropského parlamentu a možnost kandidatury pro všechny unijní občany starší 18 let.

Ordo Iuris žaluje Evropský parlament kvůli jeho usnesení ohledně zákazu potratů v Polsku

V lednu podalo Ordo Iuris, polská ultrakonzervativní katolická organizace a think tank, u Tribunálu žalobu na Evropský parlament. Žaloba se týká usnesení Evropského parlamentu ze dne 11. listopadu 2021 o de facto zákazu potratů v Polsku. Ordo Iuris navrhuje zrušení tohoto usnesení, ve kterém Evropský parlament odsoudil Polsko za jeho přístup k potratům, vyzval ho k napravení situace a vyjádřil solidaritu s polskými ženami.

Ordo Iuris uvádí, že Evropský parlament nemá pravomoci k přijetí takového usnesení a porušuje Smlouvy či právní normy EU, konkrétně články 3, 4 odst. 2 a 6 odst. 3 SEU a článek 10 SFEU.

Ordo Iuris argumentuje, že usnesení „vychází z neověřených a nepravdivých informací o skutkovém a právním stavu v Polsku, obsahuje neobjektivní analýzu a vý-

Polský protest proti omezení práva na potrat [1]

klad mezinárodního práva veřejného v otázce interrupcí a neodůvodněně připsuje zákazu interrupcí a ochraně lidského života v prenatální fázi údajný rozpor s hodnotami zakotvenými v článku 2 SEU, přičemž opomíjí fakt, že otázka přípustnosti interrupce není součástí společné ústavní tradice členských států."

Evropská veřejná ochránkyně práv vyšetřila povinnosti Evropské komise ohledně podpory práv osob se zdravotním postižením

Evropská veřejná ochránkyně práv provedla šetření ohledně toho, jak Evropská komise monitoruje využívání evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF) členskými státy. Konkrétně se zaměřila na to, jestli Komise sleduje, zda jsou tyto fondy použity k podpoře právu osob se zdravotním posti-

žením na nezávislý život, popřípadě jestli Komise ukládá sankce v případě, když nejsou.

Deinstitucionalizace osob se zdravotním postižením je jedním z cílů Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, která byla ratifikována i Evropskou unií.

Veřejná ochránkyně práv zjistila, že Komise by měla poskytnout jasnější informace ohledně nutnosti podpory deinstitucionalizace v kontextu využívání ESIF. Taktéž poznamenala, že by Komise mohla zlepšit monitorování aktivit financovaných ESIF. V poslední řadě by Komise dle ombudsmanky mohla být aktivnější ve vymáhání těchto pravidel, především v případech, kde existuje podezření, že aktivity financované ESIF jdou proti povinnosti podporovat deinstitucionalizaci osob se zdravotním postižením.

Zdroje

Evropský parlament. (2022). Zpráva o návrhu nařízení Rady o volbě členů Evropského parlamentu ve všeobecných a přímých volbách, kterým se ruší rozhodnutí Rady (76/787/ESUO, EHS,

Evropská veřejná ochránkyně práv Emily O'Reilly [2]

Euratom) a Akt o volbě členů Evropského parlamentu ve všeobecných a přímých volbách připojený k tomuto rozhodnutí. Získáno z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0083_CS.html.

Evropský parlament. (3. května 2022). MEPs begin revising rules on EU elections, calling for pan-European constituency [tisková zpráva]. Získáno z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220429IPR28242/meps-begin-revising-rules-on-eu-elections-calling-for-pan-european-constituency>.

Evropský veřejný ochránce práv. (2022). How the European Commission monitors EU Structural and Investment funds to ensure they are used to promote the right of persons with disabilities to independent living and inclusion in the community. Získáno z: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/case/en/58464>.

Jack, V. (2022). European Parliament votes in favor of reforming EU elections. Získáno z: <https://www.politico.eu/article/european-parliament-vote-favor-reform-eu-election/>.

Úřední věstník Evropské unie. (2022). Žaloba podaná dne 21. ledna 2022 – Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris v. Parlament (Věc T-41/22) (2022/C 148/41). Získáno z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:62022TN0041&from=EN>.

Fotografie

[1] Polský protest proti omezení práva na potrat. 02020 0689 (2) Protest against abortion restriction in Kraków, October 2020, autor: Silar, 25. října 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

[2] Evropská veřejná ochránkyně práv Emily O'Reilly. Emily O'Reilly re-elected European Ombudsman, autor: European Union 2019, 18. prosince 2019, zdroj: EP, CC BY 4.0.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Vedoucí sekce: Michaela Stenzelová

Aktuality sekce Mezinárodní politika byznys a lidská práva

Arame Diopová

Turecký soud odsoudil k doživotnímu trestu vězení lidskoprávního aktivistu Osmana Kavalu

Aktivista Osman Kavala si v květnu vyslechl rozsudek tureckého soudu, který mu udělil doživotní trest odnětí svobody bez možnosti předčasného propuštění. Soud ho roku 2016 shledal vinným z financování celonárodních protivládních protestů v roce 2013 a pokusu o svržení vlády tehdejšího tureckého premiéra Recepta Tayyipa Erdogana.[1]

Kavala obvinění odmítá a považuje je za politicky motivované. Americké ministerstvo zahraničních věcí výsledek procesu označilo jako nespravedlivé odsouzení odporující lidským právům a základním svobodám právního státu. Dle Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) neexistuje pro Kavalovo odsouzení dostatek důkazů. V témže soudním procesu bylo odsouzeno dalších sedm obžalovaných, kterým soud uložil trest odnětí svobody ve výši osmnácti let.

Původní obvinění Kavalu z financování protivládních protestů bylo v roce 2020 staženo. Záhy byl však obviněn z pokusu o státní převrat vlády Tayyipa Erdogana. U soudu byl poté souzen za spáchání obou činů. ESLP v rozsudku z roku 2019 nařídil Kavalu propustit, Ankara se však rozhodnutím odmítla řídit. Turecku kvůli nesplnění povinnosti hrozí pozastavení členství v Radě Evropy.

Běloruský soud odsoudil k šesti letům vězení Sofii Sapegaovou

Běloruský Nejvyšší soud začátkem května odsoudil k šesti letům vězení Sofii Sapegaovou, ruskou přítelkyni běloruského opozičního novináře Ramana Prataseviče. Soud ji z původních šesti obvinění

„Osvobodte ochránce lidských práv“ – protest u tureckého velvyslanectví [1]

shledal vinnou ze dvou, a to z podněcování společenské nenávisti a nezákonného shromažďování a šíření osobních údajů. Sapegaová má také zaplatit údajným obětem odškodné ve výši přesahující 1,5 milionu Kč.

Celý soudní proces probíhal „za zavřenými dveřmi“. Sapegaová, které původně hrozilo dvanáct let vězení, nakonec přistoupila na dohodu a ke skutkům se doznala. Běloruská státní televize dokonce zveřejnila záznam jejího přiznání. Jeho důvěryhodnost však mnoho lidí zpochybňuje. Zdá se totiž, že Sapegaová na záznamu pouze monotónně odřikává naučená slova.

Pochybnosti vzbuzuje i doznání Ramana Prataseviče. Novinář a spoluzakladatel zpravodajského kanálu Nexta, který informoval o protivládních demonstracích proti Lukašenkově režimu, na soudní proces nadále čeká. Prataseviče spolu s jeho přítel-

kyní zadržela běloruská policie, poté co v Minsku donutila nouzově přistát letadlo, na jehož palubě se dvojice nacházela.

Mexická drogová válka neutichá, počet obětí a pohřešovaných stále vzrůstá

Mexiko eviduje rekordní počet pohřešovaných osob, který se vyšplhal na 100 tisíc. Jen v posledních dvou letech bylo evidováno 27 tisíc případů. Vládní údaje se datují k roku 1964, k drtivé většině zmizení však začalo docházet až od roku 2006, kdy prezident Felipe Calderón vyhlásil válku místním drogovým gangům.

V boji proti mexickým drogovým kartelům hrají důležitou roli i USA. Právě na jejich území totiž končí většina mexických drog. O omezení jejich masové distribuce společně usilují americké a mexické úřady. USA poskytly Mexiku miliardy dolarů na modernizaci bezpečnostních sil či reformu soudnictví. Potlačení obchodu s drogami a související zločiny se přesto v zemi stále nedaří dostat pod kontrolu.

Nedostatečné prošetření případů zmizení a vysokou beztrestnost kritizuje OSN. Apeluje na mexické úřady, aby implementovaly preventivní opatření. Ty by měly napomoci zastavit trend rostoucího počtu pohřešovaných.”

Protest proti znásilnění v indickém Bengalúru [2]

Indie na cestě ke kriminalizaci znásilnění v manželství

Vrchní soud v Dillí se začátkem května zabýval otázkou kriminalizace znásilnění v manželství, které současná indická právní úprava nepovažuje za trestný čin. Pro zrušení této výjimky ukotvené v oddílu 375 indického trestního zákoníku se vyslovil jeden ze soudců dvoučlenného senátu Rajiv Shakdher. Dle jeho přesvědčení současná výjimka odporuje článku 14 indické ústavy zaručující rovnost všech před zákonem a měla by být zrušena. „Právo kdykoliv vyjádřit nesouhlas tvoří jádro práva žen na život a svobodu,“ dodal Shakdher. Jeho stanovisko však nesdílel druhý ze soudců Hari Shankar. Podle něj naopak posuzované ustanovení ústavní zákon neporušuje a oddíl 375 by měl být zachován.

Nejasný závěr soudu kritizují organizace bojující za práva žen, například All-India Progressive Women Association (AIPWA). Varují, že i v případě schválení legislativní změny nebude vyhráno, jelikož její přijetí indickou společností může trvat ještě déle. Konzervativní Indové totiž považují definování znásilnění v manželství jako trestný čin za radikální. Podle některých Indů by taková změna mohla ohrozit tradiční indické hodnoty a vnímání posvátného svazku mezi mužem a ženou. Případ nyní putuje k indickému Nejvyššímu soudu, který se má k věci vyjádřit v nadcházejících týdnech.

Poznámka

- [1] Recep Tayyip Erdogan byl tureckým premiérem v letech 2003 – 2014. V dubnu 2014 se stal prvním přímo zvoleným prezidentem Turecka a funkci zastává dodnes.

Zdroje

AFP. Turkey's civil society condemned to silence after Kavala life sentence. France 24 News, 30. dubna 2022.

<https://www.france24.com/en/live-news/20220430-turkey-s-civil-society-condemned-to-silence-after-kavala-life-sentence>

AlJazeera. Belarus sentences dissident's girlfriend to six years in prison. AlJazeera News, 6. května 2022

<https://www.aljazeera.com/news/2022/5/6/belarus-sentences-dissidents-girlfriend-to-six-years-in-prison>

Buschschlüter, Vanessa. Mexico disappearances reach record high of 100,000 amid impunity. BBC News, 17. května 2022

<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-61477704>

CFR. Mexico's Long War: Drugs, Crime, and the Cartels. Council on Foreign Relations, 26. ledna 2021

<https://www.cfr.org/backgrounder/mexicos-long-war-drugs-crime-and-cartels>

ČTK. Nemilosrdná válka proti drogovým kartelům: v Mexiku od roku 2006 pohřešují 60 000 lidí. iROZHLAS.cz, 8. ledna 2020

https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/mexiko-pohresovani-kartely-drogova-valka-masove-hroby_2001081401_miz

Havlická, Kateřina. Erdoganův nepřítel dostal doživotí. Kavalovi nepomohly ani přímluvy diplomatů. iDNES.cz, 25. dubna 2022

https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/turecko-osman-kavala-soud-dozivoti.A220425_180656_zahranicni_kha

Konec drogové válce! [3]

iDNES. Přítelkyně novináře Ramana Prataseviče v Bělorusku dostala šest let vězení. Zpravodajství iDNES.cz, 6. května 2022

https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/belorusko-sofja-sapegova-vezeni-raman-pratasevic.A220506_104808_zahranicni_kha
Krishnan, Murali. India: Is it time to declare marital rape a crime? Deutsche Welle, 17. května 2022

<https://www.dw.com/en/india-is-it-time-to-declare-marital-rape-a-crime/a-61825953>

Mikolandová, Anna. Indické neziskové organizace usilují o kriminalizaci znásilnění v manželství. Radio Wave, 10. února 2022

<https://wave.rozhlas.cz/indicke-neziskove-organizace-usiluji-o-kriminalizaci-znasilneni-v-manzelstvi-8678880?page=1>

Poole, Thom. Osman Kavala: Turkish activist sentenced to life in prison. BBC News, 26. dubna 2022

<https://www.bbc.com/news/world-europe-61218241>

Tiscali. Bělorusko odsoudilo přítelkyni novináře Prataseviče, Sa-pegová dostala 6 let vězení. Zpravodajství Tiscali.cz, 6. května 2022

<https://zpravy.tiscali.cz/belorusko-odsoudilo-pritelkyni-novinare-pratasevice-sapegaova-dostala-6-let-vezeni-534100>

UN. Mexico: Prevention must be central to national policy to stop enforced disappearance, UN committee finds. UN Office of the High Commissioner - Press Release, 12. dubna 2022

<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/04/mexico-prevention-must-be-central-national-policy-stop-enforced>

Fotografie

- [1] „Osvobodte ochránce lidských práv” – protest u tureckého vel-vyslanectví. IMG_5870-258, autor: Steve Eason, 25. červenec 2017, zdroj: Flickr, CC BY-NC-SA 2.0.

- [2] Protest proti znásilnění v indickém Bengalúru. People in Bangalore protesting rape in March 2009 (1), autor: Kiran Jonnala-gadda from Bangalore, India, 8. březen 2009, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0.

- [3] Konec drogové válce! No More Drug War, autor: Nikki David/Neon Tommy, 3. listopad 2011, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce: Lucie Nechvátalová a Pavel Doubek

Konečně korespondenčně?

Kateřina Ochodková

V Poslanecké sněmovně je předložen a na projednání čeká návrh novely volebních zákonů. Její přijetí by Čechům žijícím v zahraničí umožnilo hlasovat poštou ve volbách do Poslanecké sněmovny a ve volbě prezidenta republiky. Dočkají se?

Návrh novely [1] Poslanecké sněmovně předložil loni v listopadu Senát. Mezi zákonodárci se však o korespondenční volbě debatovalo již dříve během jarní volební reformy. Její součástí se však nakonec hlasování poštou nestalo. Obě ve volbách do Poslanecké sněmovny kandidující koalice, koalice SPOLU a koalice Pirátů a STAN, tak alespoň ve svých volebních programech přislíbily v případě volebního úspěchu korespondenční volbu zavést. Po vytvoření společné vlády se pak tento závazek objevil i v jejím programovém prohlášení.

S prosazením jedné ze svých priorit to však vláda Petra Fialy nemá snadné. K projednání návrhu nedošlo na schůzích Poslanecké sněmovny jak v lednu, tak v květnu, a to především kvůli obstrukcím opozice. Z ní proti korespondenční volbě vystupuje především SPD, jejíž představitelé označují korespondenční volbu za útok na demokracii. Namítají, že při volbě poštou nemusí být dodrženy ústavní principy volebního práva, především tajnost hlasování, taktéž při ní může docházet k volebním podvodům.

Korespondenční volba jako alternativní způsob hlasování

Korespondenční hlasování patří k tzv. alternativním způsobům hlasování, tedy takovým způsobům, které představují určitý doplněk k „tradičnímu“ hlasování ve volební místnosti a které mají usnadnit výkon volebního práva. Kromě korespondenčního hlasování se mezi tyto alternativy řadí mimo jiné hlasování prostřednictvím zástupce, hlasování v předstihu, hlasování na voličský průkaz, hlasování skrze přenosnou volební schránku či elektronické hlasování.

Budou moci Češi žijící v zahraničí hlasovat ve volbách poštou? [1]

Korespondenční hlasování začalo být poprvé používáno během občanské války v USA (1861-1865), kdy bylo nutné umožnit výkon volebního práva vojákům nacházejícím se daleko od domova. Později se volba poštou začala více využívat během obou světových válek. V současnosti se korespondenční hlasování využívá především v jednotlivých státech USA či v Evropě.

Podle údajů z roku 2018 [2] je korespondenční hlasování dostupné ve 20 členských státech Evropské unie, 10 členských států uplatňuje korespondenční volbu v rámci svého území, 19 členských států umožňuje svým občanům volit ze zahraničí. K dalšímu rozšíření volby poštou došlo v období pandemie Covid-19, kdy jej některé státy zaváděly s cílem zajistit bezpečný výkon volebního práva. Například v Bavorsku se místní volby v březnu 2020 konaly výhradně poštou.

Právní úprava korespondenčního hlasování se přitom v jednotlivých státech značně liší především

v tom, jakým způsobem je zajištěna tajnost hlasování a osobní výkon volebního práva. Lze se tak setkat se systémem dvou či tří hlasovacích obálek [3] povinností podepsat čestné prohlášení či hlasovat v přítomnosti svědka. Benátská komise [4] se v minulosti snažila porovnáváním jednotlivých právních úprav nalézt určitý standard, avšak s ohledem na tuto rozmanitost došla k závěru, že jediný vhodný model neexistuje.

Budoucnost korespondenční volby v České republice

V prostředí České republiky lze korespondenční volbu označit za určitý evergreen politických debat o volebních záležitostech. V současnosti diskutovaný návrh totiž představuje již osmý návrh na její zavedení, který byl v Poslanecké sněmovně předložen. Předchozích sedm [5] buď nakonec přijato nebylo, nebo ani nedošlo k jejich projednání. Osud toho osmého taktéž není, jak jsem již naznačila výše, kvůli obstrukcím zcela jasný.

I kdyby však korespondenční volba v tomto volebním období Poslaneckou sněmovnou nakonec přijata byla, nemusí tím celá věc skončit. Mohlo by dojít ke zpochybnění její ústavnosti a o jejím

souladu s ústavními principy volebního práva by musel rozhodnout Ústavní soud.

Některé ústavní soudy jiných evropských států (např. Německo, Polsko, Rakousko a Rumunsko) o této otázce již v minulosti rozhodly, a to tak, že potvrdily souladnost této techniky hlasování s ústavními pořádky daných států. Český Ústavní soud se však dosud nikdy nevyjádřil k otázce povahy a obsahu principu tajného hlasování. Zůstává tak otázkou, zda by korespondenční hlasování v přezkumu ústavnosti obstálo.

Poznámky

- [1] Sněmovní tisk č. 39/0. 9. volební období. *Poslanecká sněmovna*.
- [2] Faulí, C. a kol. *Study on the Benefits and Drawbacks of Remote Voting*. Brusel: Evropská komise, 2018, s. 45.
- [3] Systém dvou či více obálek zaručuje tajnost tím způsobem, že úřední obálka s hlasovacím lístkem je vložena do další, "poštovní" obálky, kterou otevírá až volební komise a úřední obálku s hlasovacím lístkem smíchá s ostatními úředními obálkami.
- [4] Benátská komise, oficiálním názvem Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva, je poradní orgán Rady Evropy pro otázky ústavního práva.
- [5] Sněmovní tisky: č. 1022/0 (3. volební období), č. 945/0, č. 1075/0 (oba 4. volební období), č. 706/0 (5. volební období), č. 676/0 (7. volební období), č. 217/0, 536/0 (oba 8. volební období).

Zdroje

- Filip, J. Alternativní způsoby hlasování a jejich vliv na aktivitu voličů. *Časopis pro právní vědu*. 2007, č. 1, s. 5-12.
- Programové prohlášení vlády Petra Fialy [online]. Vláda České republiky. 7. 1. 2022. <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>
- Snadná volební účast [online]. Piráti a Starostové. <https://www.piratiastarostove.cz/program/snadna-volebni-ucast/>
- Toader, T. Safta, M. Legislative and Jurisprudential Landmarks on Postal Voting. *Revista de Drept Constituțional*. 2015, č. 1, s. 304-315.
- Venice Commission. Report on the Compatibility of Remote Voting and Electronic Voting with the Standards of the Council of Europe. Council of Europe. [https://www.venice.coe.int/WebForms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2004\)012-e](https://www.venice.coe.int/WebForms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2004)012-e)
- Volební program [online]. SPOLU. <https://www.spolu21.cz/assets/documents/program/program.pdf>
- Wagner, R. Responding to COVID-19 with 100 per cent postal voting: Local elections in Bavaria, Germany: Case Study. Stockholm: IDEA, 2020. <https://www.idea.int/sites/default/files/responding-to-covid-19-with-postal-voting-local-elections-in-bavaria.pdf>

Fotografie

- [1] Budou moci Češi žijící v zahraničí hlasovat ve volbách poštou?. Oregon ballot return box, autor: Chris Phan (Clipdude), 22. říjen 2006, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0, editace: ořez.
- [2] Návrh novely Poslanecké sněmovně předložil loni v listopadu Senát. Prague: Wallenstein Garden, autor: Jorge Franganillo, 23. duben 2018, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

Ústavní soud: rozhodnutí o neudělení azylu a udělení doplňkové ochrany lze posuzovat samostatně

Marie Gavendová

Ústavní soud na konci března vydal nález, kterým odmítl výklad obecných soudů týkající se tzv. neoddělitelnosti rozhodnutí o neudělení azylu a udělení doplňkové ochrany. Interpretace zastávaná obecnými soudy, kterou přijal i Nejvyšší správní soud, totiž odporuje právu na spravedlivý proces a na účinné opravné prostředky.

Mezinárodní ochrana a doktrína neoddělitelnosti rozhodnutí o azylu a doplňkové ochraně

Mezinárodní ochrana má dvě formy: azyl a doplňkovou ochranu. Podmínky pro získání azylu jsou poměrně přísné. Uděluje se, jen pokud druhý stát závažně porušuje lidská práva daného cizince kvůli uplatňování politických práv a svobod (např. svobody projevu), nebo pokud má cizinec odůvodněný strach z porušování lidských práv z určitých důvodů (např. kvůli rase, pohlaví či náboženství). Azyl lze získat i v případě, že k těmto situacím dochází ze strany soukromých osob a stát „pouze“ nezajistí odpovídající ochranu.[1]

Doplňková ochrana je „nižší forma“ a uděluje ji Ministerstvo vnitra v případě, že cizinec nesplňuje důvody pro udělení azylu. V případě doplňkové ochrany je postačující, pokud existují důvodné obavy, že by cizinci hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy (např. trest smrti nebo mučení). Postavení azy-lanta je přitom pro stěžovatele výhodnější, protože azyl se na rozdíl od doplňkové ochrany uděluje na neomezenou dobu.

Pokud jsou splněny podmínky pro udělení mezinárodní ochrany, Ministerstvo vnitra přednostně udělí azyl; doplňková ochrana tedy plní subsidiární úlohu. Nejvyšší správní soud (dále jen „NSS“) v jednom z dřívějších rozhodnutí [2] dovodil tzv. doktrínu neoddělitelnosti rozhodnutí o neudělení azylu a udělení doplňkové ochrany.

Podle ní je výrok o rozhodnutí o udělení doplňkové ochrany výrokem závislým na rozhodnutí o neudě-

Ústavní soud formuje nový výklad azylového práva [1]

lení azylu, případě o jeho odnětí. Z toho vyplývá, že nelze zrušit pouze výrok o neudělení azylu bez toho, že by byl současně zrušen též výrok o udělení či neudělení doplňkové ochrany.

Proč se stěžovatel obrátil na soud?

Stěžovatel, který je cizím státním příslušníkem, požádal v České republice o mezinárodní ochranu. Ministerstvo vnitra mu neudělilo azyl a zároveň mu přiznalo doplňkovou ochranu. Stěžovatel se proti rozhodnutí Ministerstva vnitra bránil správní žalobou, napadal ale jenom část rozhodnutí o neudělení azylu, nikoliv o přiznání doplňkové ochrany.

Městský soud v Praze rozhodnutí zrušil jako celek a stěžovatel se tedy znovu ocitnul v (méně příznivé)

pozici žadatele o mezinárodní ochranu. Podal proto kasační stížnost, kterou NSS odmítl pro nepřipustnost. S odkazem na výše zmíněnou judikaturu NSS vyslovil, že správní soud nemohl ve věci rozhodnout jinak a stěžovateli „více“ vyhovět.

Stěžovatel s výsledkem řízení nebyl spokojen a obrátil se proto na Ústavní soud” (dále jen „ÚS“). Argumentoval tím, že přestože brojil jen proti části rozhodnutí, městský soud jej zrušil jako celek a rozsudek je proto tzv. překvapivým rozhodnutím. [3] NSS navíc rozhodl, aniž stěžovateli ustanovil právního zástupce, přestože toto právo stěžovatel uplatnil.

Jako další výtku stěžovatel vznesl to, že správní soudy vycházely ze zastaralé rozhodovací praxe. Problém představuje také to, že současná praxe odporuje zásadě o účinnosti opravných prostředků. Žadatelé, kterým byla přiznána „pouze“ doplňková ochrana, jsou totiž motivováni nenapadat rozhodnutí o neudělení azylu, protože by tímž rozhodnutím byli zbaveni doplňkové ochrany.[4]

Žadatelé o azyl [2]

ÚS: doktrína neoddělitelnosti odporuje zásadě výkladu šetrného k základním právům a svobodám

Podle ÚS výklad správních soudů odporuje zásadě, že při interpretaci právních předpisů by se měla volit taková možnost, která je co nejšetrnější k základním právům a svobodám (*in dubio pro libertate*). Pokud by se použil výklad správních soudů, došlo by k zásahu do stěžovatelova práva na soukromý a rodinný život.[4]

Existuje přitom alternativní interpretace, která umožňuje, aby žadatel nadále požíval výhod doplňkové ochrany (a tedy aby byla lépe chráněna jeho základní práva a svobody), zatímco probíhá řízení o udělení azylu. Pokud správní soud vyhověl žalobě proti rozhodnutí o neudělení azylu, nastane situace, kdy vedle sebe existuje rozhodnutí o udělení doplňkové ochrany a probíhající řízení o udělení azylu. Na žadatele se po omezenou dobu probíhajícího řízení přitom může hledět jako na osobu, které nebyl udělen azyl (přestože bylo toto rozhodnutí zrušeno soudem).

Neshledá-li Ministerstvo vnitra důvody k udělení azylu, žádost zamítne a nastává tak běžná a předpokládaná situace. Žadatel o mezinárodní ochranu zůstává udělena doplňková ochrana a zároveň mu není udělen azyl.

Shledá-li Ministerstvo vnitra důvody k udělení azylu, může doplňkovou ochranu odejmout, protože okolnosti se změnily tak, že jí už není zapotřebí.[5] Ministerstvo vnitra v novém rozhodnutí žadateli současně odejme doplňkovou ochranu a udělí azyl. Při tomto postupu je vyloučeno, aby po udělení doplňkové ochrany souběžně existovalo rozhodnutí o udělení azylu a doplňkové ochrany.

ÚS: doktrína neoddělitelnosti odporuje zásadě zákazu změny k horšímu

Jednou ze základních zásad práva na spravedlivý proces je také zákaz změny k horšímu (*prohibitio reformationis in peius*), která se uplatňuje i ve správním právu. Znamená to, že pokud stěžovatel podá opravný prostředek, nové rozhodnutí nemůže vést k jeho horšímu postavení. Tento princip samozřejmě není absolutní. Pokud vyvstane potřeba chránit veřejný zájem, je v pořádku, pokud se změna projeví k neprospěchu stěžovatele.

Podle ÚS došlo (bezdůvodně) „ke změně k horšímu“ tím, že stěžovateli bylo odňato postavení osoby požívající doplňkové ochrany. Tato situace nastala ryze na základě podaného opravného prostředku, aniž tím byl sledován veřejný zájem. Došlo proto k porušení práva na účinné opravné prostředky.

Poznámky

- [1] Kromě toho existuje ještě azyl za účelem sloučení rodiny, který se ale týká rodinného příslušníka azylanta, a humanitární azyl, který se uděluje v případě hodném zvláštního zřetele, pokud nebyl zjištěn důvod pro udělení azylu.
- [2] Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č. j. 9 Azs 14/2011 - 300, ze dne 29. listopadu 2011. Získáno z <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentOriginal/Text/623023>.
- [3] Překvapivé rozhodnutí je takové rozhodnutí, které nelze na základě zjištěného skutkového stavu předvídat. Může tím dojít k porušení práva na spravedlivý proces.
- [4] Navrácení do postavení žadatele o mezinárodní ochranu pro stěžovatele znamená, že musí znovu vyčkávat na výsledek řízení, nemůže pracovat po dobu prvních šesti měsíců řízení, přerušuje se doba pobytu k případné žádosti o trvalý pobyt, zakazuje se mu opustit Českou republiku a je nucen odevzdat cizinecký pas a průkaz držitele doplňkové ochrany.
- [5] § 17a, odst. 1, písm. a) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zdroje

- Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 220/04, ze dne 15. září 2004. Získáno z <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=46152&pos=1&cnt=1&typ=result>.
- Nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 1642/21, ze dne 29. března 2022. Získáno z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2022/IV._US_1642_21_an.pdf.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č. j. 9 Azs 14/2011 - 300, ze dne 29. listopadu 2011. Získáno z <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentOriginal/Text/623023>.
- Usnesení Nejvyššího správního soudu, č. j. 2 Azs 54/2021 - 30, ze dne 29. dubna 2021. Získáno z <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentOriginal/Html/658838>.
- Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Fotografie

- [1] Ústavní soud formuje nový výklad azylového práva. Advocates disrupt transfer of asylum seekers from Villawood, autor: Kate Ausburn, 2. duben 2014, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.
- [2] Žadatelé o azyl. 2018/11/23 Ten days old Asylum Seekers arrives in Tijuana, Mexico, autor: Daniel Arauz, 23. listopad 2018, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.
- [3] O udělení azylu rozhoduje Ministerstvo vnitra. Letná Ministerstvo vnitra (6862), autor: Gampe, 30. květen 2015, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

O udělení azylu rozhoduje Ministerstvo vnitra [3]

Aktuality české sekce

Veronika Nováková

Rada OSN pro lidská práva: Vyloučené Rusko nahradila ČR

Rusko bylo v důsledku agrese vůči Ukrajině vyloučeno z Rady OSN pro lidská práva. Dne 10. května byla na její místo zvolena ČR. Celkem získala 157 hlasů, 23 členů se hlasování zdrželo. Funkční období ČR začíná dnem jejího zvolení a bude trvat do roku 2023.

Ministr Jan Lipavský k tomuto uvedl: „*Já vnímám symboliku toho, že jsme nahradili Ruskou federaci, která se dopouští odporných zločinů během agrese proti Ukrajině.*“ Stejně tak se vyjádřil i premiér Petr Fiala: „*Považuji za důležité, aby se naše země zasazovala za dodržování lidských práv, a vítám možnost věnovat se tomu na mezinárodní scéně.*“

ČR se zde bude věnovat tématům jako jsou například svoboda médií, svoboda shromažďování a sdružování, podpora spolupráce s nevládními organizacemi, reakce na případy závažného porušování lidských práv. Aktuálně se již zabývá například porušováním lidských práv v důsledku ruské agrese vůči Ukrajině.

Po 11 letech konec kauzy Michálková

V roce 2011 byly rodině Michálkových odebrány děti norskou sociální službou Barnevernet, a to z důvodu podezření ze zneužívání, zanedbávání a týrání. Ačkoliv se podezření nikdy nepotvrdilo, děti zůstaly v pěstounské péči a jejich matka, Eva Michálková, k nim dokonce ztratila veškerá rodičovská práva. Tímto začal dlouhý boj matky o její syny. Jelikož u norských soudů neuspěla, obrátila se na Evropský soud pro lidská práva (ESLP), který v lednu letošního roku rozhodl ve prospěch Norska, a proto požádala o projednání žaloby Velký senát ESLP.

Dne 9. května 2022 Velký senát ESLP zamítl její stížnost proti lednovému rozhodnutí. Tímto se lednové rozhodnutí ESLP, které uvádí, že norské instituce neporušily právo matky a dětí na respektování ro-

Sídlo Rady OSN pro lidská práva – interiér [1]

dinného života, stává pravomocným. Nadále však zůstává matce možnost se znovu obrátit na norské soudy s žádostí o vrácení dětí do péče, příp. stanovení styku s nimi.

Klára Šimáčková Laurenčíková je novou vládní zmocněnkyní pro lidská práva

Po odchodu Heleny Válkové byl post zmocněnce pro lidská práva čtyři měsíce neobsazen. Dne 11. května vláda jmenovala na tuto pozici speciální pedagogy Kláru Šimáčkovou Laurenčíkovou.

Klára Šimáčková Laurenčíková kromě uvedeného například působí na ministerstvu zdravotnictví v rámci reformy péče o zdraví, přednáší na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, je zároveň také členkou Výboru pro prevenci domácího násilí či

předsedkyní správní rady organizace Asistence. Je rovněž i spoluzakladatelkou České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělání a iniciativy Dobrý start, která usiluje o změny v systému pro pomoc ohroženým dětem v ČR. V roce 2019 také získala vyznamenání Nadace Olgy Havlové za prosazování kvality a otevřenosti vzdělávacích systémů a za aktivitu v oblasti transformace systému péče o ohrožené děti.

Sama po svém jmenování uvedla: „*Chci pracovat na tom, aby se dařilo naplňovat potřeby ohrožených a znevýhodněných lidí. Přispívat chci k řešení otázek lidsko-právní agendy, které se týkají dětí, seniorů, rovnosti žen a mužů či zdravotně postižených. Aktivně chci přispět k posílení soudržnosti a k solidaritě ve společnosti.*”

Válečné zločiny na Ukrajině prověřuje i ČR

Stíhání válečných zločinů spadá pod tzv. univerzální jurisdikci, která umožňuje stíhat nejzávažnější zločiny bez ohledu na to, kde byly spáchány a jakou mají státní příslušnost jejich oběti či pachatelé. Díky tomuto se může válečnými zločiny spáchanými na území Ukrajiny zabývat i ČR. V současné době se hovoří zejména o možných zločinech spáchaných na

Ukrajíně v souvislosti s masovým zabíjením v Buče u Kyjeva. Vraždy by mohly naplňovat skutkovou podstatu trestných činů zakotvených českým právním řádem.[1]

Ministr spravedlnosti zdůraznil, že je rozhodující domluvit společný postup na mezinárodní úrovni, aby se zamezilo duplicitě stíhání. Za tímto účelem by mělo proběhnout jednání v Haagu u Mezinárodního trestního soudu. Aktuálně má tuto problematiku na starosti Vrchní státní zastupitelství v Praze, kde se dle sdělení ministra dokonce již jednomu případu věnují. Mluvčí Národní centrály proti organizovanému zločinu obecně rovněž potvrdil, že se zločiny spáchanými na Ukrajině aktivně zabývají: „*V obecné rovině mohu pouze sdělit, že náš útvár se zabývá prověřováním válečných zločinů na Ukrajině. Více informací však nyní poskytovat nebudeme.*”

Vrchní státní zástupkyně Lenka Bradáčová v obecné rovině sdělila: „*Cílem řízení je zajistit důkazy o válečných zločinech prostřednictvím svědků, obětí, kteří hledají ochranu před válkou na území České republiky.*” Vrchní státní zastupitelství také uvedlo, že aktivně spolupracuje s Agenturou Evropské unie pro justiční spolupráci v trestních věcech – Eurojustem.

Válečné zločiny na Ukrajině prověřuje i ČR [2]

Post soudce u Mezinárodního trestního soudu: ve hře byli dva kandidáti

Mezinárodní trestní soud je nezávislý orgán, jehož úkolem je stíhání nejtěžších zločinů, jako jsou zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, genocida, a od nedávna rovněž zločin agrese. Soudcovský sbor je složen z osmnácti soudců, přičemž každé tři roky se obmění třetina z nich. Volby se budou konat během 22. Shromáždění smluvních stran Římského statutu MTS v New Yorku v příštím roce.

V březnu letošního roku skončilo výběrové řízení na kandidáta pro funkci soudce Mezinárodního trestního soudu, které vyhlásilo Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Hledal se odborník s praxí v oblasti trestního práva, mezinárodního humanitárního práva a lidských práv. „Přihlásili se dva vysoce kvalifikovaní uchazeči, jejich jména sdělovat nemůžeme. Komise, jejíž složení se řídí pravidly v usnesení vlády, vybere vhodného kandidáta. Na základě tohoto výběru ministerstvo zahraničních věcí vypracuje materiál, který se dále předkládá na vládu,” uvedla mluvčí ministerstva Lenka Do.

Klára Šimáčková Laurenčíková je nová vládní zmocněnkyně pro lidská práva [3]

Dne 30. května zasedala na Ministerstvu zahraničních věcí komise pro výběr vhodného kandidáta, která skutečně jednoho vybrala. Konkrétní jméno však dosud sděleno nebylo, jelikož celá procedura není ještě u konce - nyní je třeba schválení kandidáta vládou. Zvolený kandidát za ČR bude mít rok a půl na volební kampaň, která spočívá v prezentaci kandidáta. Tím by měl přesvědčit volitele o jeho odborných kvalitách a přínosu pro soud.

Poznámky

- [1] Podle českého trestního zákoníku se může jednat o trestné činy naplňující skutkovou podstatu např. útoku proti lidskosti, agrese, válečné krutosti.

Zdroje

- ČTK. Michaláková definitivně prohrála boj o syny. Evropský soud její stížnost zamítl, Deník.cz, 10. květen 2022 (<https://www.denik.cz/cesko-a-eu/eva-michalakova-synove-soud-norsko-20220510.html>).
- ČTK. Česko zvolili do Rady OSN pro lidská práva. Nahradí vyloučené Rusko. iDnes.cz, 10. květen 2022 (https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/cesko-vystridalo-rusko-v-rade-osn-pro-lidska-prava-to-vyloučili-kvuli-valce.A220510_170136_zahranicni_ihal).
- ČTK. Vláda vybrala novou zmocněnkyni pro lidská práva. Advokátní deník online, 12. květen 2022 (<https://advokatnidenik.cz/2022/05/12/vlada-vybrala-novou-zmocnenkyni-pro-lidska-prava/>).
- ČTK. Česká policie prověřuje spáchání válečných zločinů. Svědci jsou lidé z Ukrajiny, 19. duben 2022 (<https://www.denik.cz/krimi/valecne-zlociny-cesko-ukrajina-policie.html>).
- Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Česká republika je zvolena do Rady OSN pro lidská práva, 10. květen 2022 (https://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/ceska_republika_je_zvolena_do_rady_osn.html).
- Škoda, J.; Gričová, A. Blažek. Státní zastupitelství vyšetřuje první případ možného válečného zločinu na Ukrajině. ČT24, 4. květen 2022 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3483914-blazek-statni-zastupitelstvi-stiha-prvni-pripad-mozneho-valecneho-zlocinu-na-ukrajine>).
- Šídllová, T. Komise vybrala Zemana, aby se ucházel o post u trestního tribunálu. Seznam zprávy, 31. květen 2022 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-komise-vybrala-zemana-aby-se-uchazel-o-post-u-trestniho-tribunalu-204485>).

Fotografie

- [1] Sídlo Rady OSN pro lidská práva - interiér. UN Geneva Human Rights and Alliance of Civilizations Room, autor: Ludovic Courtès, 5. srpen 2015, zdroj: Commons Wikimedia, CC BY-SA 3.0.
- [2] Válečné zločiny na Ukrajině prověřuje i ČR. Putin Jail, autor: Alisdare Hickson, 27. únor 2022, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0.
- [3] Klára Šimáčková Laurenčíková je nová vládní zmocněnkyně pro lidská práva. Klára Laurenčíková, autor: Rijdkfna, 11. říjen 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Veronika Nováková

Vnitrostátní právo

Charvát, J. The 2021 Czech Parliamentary Electoral Reform. *Acta Politologica* 2/2022

Halm, F. Nezákonný zásah v aktuální judikatuře správních soudů. *Soudní rozhledy* 4/2022

Nonnemann, F.; Rámiš, V. Právní povinnost, nebo veřejný zájem aneb právní základ zpracování osobních údajů nejen při whistleblowingu. *Právní rozhledy* 9/2022

Williams, K. Equality, Proportionality and the Constitutionality of the Czech Electoral System. *Acta Politologica* 2/2022

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Cristani, F. Can Anonymous Be Prosecuted? A Reflection Under International Law in the Framework of the Current Armed Conflict in Ukraine. *Ústav mezinárodních vztahů Praha*

D'Everoux, V. K některým otázkám úlohy Rady bezpečnosti OSN a stíhání mezinárodněprávních zločinů v kontextu ozbrojeného útoku Ruské federace vůči Ukrajině. *Jurisprudence* 2/2022

Hubková, P. Kontrola a soudní přezkum obecných pokynů a doporučení vydávaných Evropskými orgány dohledu. *Právní rozhledy* 9/2022

Klučka, J. Úloha a význam nesporej pravomoci mezinárodních soudních a mimosoudních orgánů v současnom medzinárodnom práve. *Právny obzor* 2/2022

Kmec, J. Reakce ESLP na válku na Ukrajině. *Soudní rozhledy* 4/2022

Kovář, J. Framing Different Groups of Immigrants in Central Europe Before and During the 2015–2017 EU Refugee Crisis. *Ústav mezinárodních vztahů Praha*

Šlosarčík, I. Kondicionalita právního státu v unijním rozpočtu: Nová pravidla na pomezí práva a politiky. *Jurisprudence* 2/2022

Záhora, J. Vzájomné uznávanie príkazov na zaistenie a príkazov na konfiškáciu majetku medzi členskými štátmi EÚ. *Justičná revue* 2/2022

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

Jarabinský, I.; Líbal, M.; Oreský, J. Poměrnost, ale jaká? Srovnání různých úrovní a typů proporcionalit zvažovaných alternativ volební reformy z roku 2021. *Acta Politologica* 2/2022

Svák, J. Váženie sudcov a prokurátorov počas výnimočného stavu v Turecku. *Justičná revue* 2/2022

Fotografie

[1] Ústavní soud České republiky, autor: Janusz Jakubowski, 6. červen 2018, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

Ústavní soud České republiky [2]

Redakce Bulletinu

Editor: Jan Lhotský

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D., E.MA

Jan je vedoucím Centra pro lidská práva a demokracii. Po vystudování práva a ekonomie pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Vystudoval rovněž lidskoprávní program E.MA v italských Benátkách a rakouském Grazu. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu. Poté působil jako Visiting Professional u soudního senátu Mezinárodního trestního soudu v Haagu a následně jako právník u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Nyní působí v Kanceláři veřejného ochránce práv a Centru mezinárodního práva Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Mgr. Dagmar Matúšů: Dagmar vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a momentálně dokončuje magisterský program LL.M v mezinárodním právu veřejném na Univerzitě v Oslu. Zabývá se především právem válečného konfliktu a mezinárodním trestním právem. V dubnu 2021 reprezentovala univerzitu na mezinárodní soutěži Jean-Pictet Moot Court v humanitárním a mezinárodním právu.

Adam Crhák: Adam v současné době studuje čtvrtým rokem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a nově zároveň na Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd. Zajímá se zejména mezinárodní humanitární a trestní právo a o problematiku lidských práv v kontextu mezinárodní politiky. Během studia se zúčastnil několika moot courtů a stáže na Magistrátu hlavního města Prahy.

Matyáš Dvořák: Matyáš v současné době studuje třetí ročník magisterského programu Právo a právní věda na Masarykově univerzitě. V současné době pracuje v advokátní kanceláři. Zajímá se především o mezinárodní trestní právo, právo válečného konfliktu a o právo azylové a migrační.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Tomáš Opat

Tomáš vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde se věnoval především mezinárodnímu právu a lidským právům. Po škole nastoupil na stáž v NATO, kde působil v sekci politického plánování kanceláře generálního tajemníka. V současné době pracuje jako parlamentní asistent v Evropském parlamentu, kde se věnuje především otázkám týkajícím se výborů pro zahraniční vměšování a dezinformace a pro kulturu a vzdělávání.

Stážisté:

Anna Kačmaříková: Anna dokončuje magisterské studium práv na Masarykově univerzitě v Brně. Zde vystudovala také obor Mezinárodní vztahy. Během studia absolvovala stáž v advokátní kanceláři, na Velvyslanectví ČR v Madridu nebo na Nejvyšším správním soudě. Zajímá se o ústavní a evropské právo.

Eliška Andrš: Eliška Andrš vystudovala bakalářský obor právo na University of Cambridge a momentálně absoluuje Schumanovu stáž ve Výzkumné službě Evropského parlamentu. Zajímá se o mezinárodní právo veřejné, lidská práva, právo EU a ochranu osobních údajů.

Terézia Lazarová: Terézia dokončuje magisterské studium práv na Masarykově univerzitě v Brně. Během studia absolvovala stáž na Městském soudě v Praze a na pozici výzkumné asistentky ve výzkumech Dr. Bríd Ní Ghráinne a následně Dr. Lucie Berdisové. Zúčastnila se vícero mezinárodních Moot Courtů.

Jana Vidláková: Jana studuje právo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Absolvovala stáž v Kanceláři zástupkyně ombudsmana a v Kanceláři vládního zmocněnce pro SDEU. S projektem Street Law pořádá lidskoprávní workshopy pro školy. Vedle lidských práv ji zajímají oblasti zdravotnického a evropského práva.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Michaela Stenzelová

Michaela vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity a současně Mezinárodní vztahy a Evropská studia. Zajímá se o mezinárodní politiku, lidská práva, problematiku přeshraniční trestné činnosti a kybernetických hrozeb. Absolvovala stáž na Velvyslanectví ČR v Římě a Stálé misi ČR při OSN v New Yorku. Po dokončení studií působila jako OSN Dobrovolnice při Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu v Sarajevu.

Stážisté:

BA Michaela Kučerová, LL.M: Michaela vystudovala bakalářský titul v oblasti politologie a mezinárodních vztahů a magisterský titul z práv v oblasti mezinárodní trestní spravedlnosti a ozbrojeného konfliktu. V současné době je v počátečních fázích doktorského studia práv s přidruženým magisterským studiem výzkumných metod. Zajímá se o lidská práva žen a legální pluralismus v Latinské Americe.

Bc. Ondřej Kaška: Ondřej vystudoval dvouobor Politologie a Mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně. V současnosti pokračuje v magisterském programu Politologie a nastoupil na Právnickou fakultu. Absolvoval řadu stáží v médiích či neziskovém sektoru. Také napomohl vymyslet karetní hru bojující proti fake-news a spolupracuje na projektu, který informuje mladé lidi o politice.

Arame Diopová: Arame studuje programy Mezinárodní vztahy a Evropská studia na Masarykově univerzitě. Zajímá se o mezinárodní politiku a lidská práva žen a etnických menšin. V rámci studia absolvovala stáž na Velvyslanectví České republiky v Koreji.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na Právnické fakultě MU a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, u ESLP a u veřejného ochránce práv. Působí na Nejvyšším správním soudě jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Mgr. Pavel Doubek, Ph.D.

Pavel vystudoval doktorské studium na Právnické fakultě MU. Pracoval v Kanceláři ombudsmana a na Úřadu vlády ČR. V roce 2019 se v rámci postdoktorského programu podílel na zřizování národního preventivního mechanismu na Taiwanu.

Stážisté:

Mgr. Veronika Nováková: Veronika vystudovala obor právo na Fakultě právnické Západočeské univerzity v Plzni a pokračuje zde i v doktorském studiu. Dále vykonává praxi advokátní koncipientky v AK Jakub Šauer se zaměřením na generální praxi.

Bc. Kateřina Ochodková: Kateřina studuje právo a politologii na Masarykově univerzitě. Má ráda ústavní právo a doufá, že ústavní právo má rádo ji. Věnuje se volebnímu právu.

Dominika Šudová: Dominika studuje obor právo na MU. Zajímá se o problematiku práv dětí a uprchlické právo. V současnosti pracuje v AK, kde se věnuje zejména rodinnému a trestnímu právu.

Marie Gavendová: Marie studuje obor právo na Masarykově univerzitě. Absolvovala několik stáží v neziskovém sektoru a v současnosti pracuje v AK, kde se věnuje hlavně ochraně osobních údajů.

www.centrumlidskaprava.cz

**Centrum
pro lidská práva
a demokracii**

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci
e-mail info@centrumlidskaprava.cz | web www.centrumlidskaprava.cz
Redakční rada Jan Lhotský (editor), Tomáš Opat, Michaela Stenzelová, Lucie Nechvátalová, Pavel Doubek Kontakt na editora jan.lhotsky@centrumlidskaprava.cz
Sazba Terézia Lazarová | ISSN 1804-2392.